

Det juridiske fakultet

Ungdomsstraffens nedre grense – hvor alvorlig må lovbruddet være for at ungdomsstraff kan idømmes?

En analyse av rettspraksis med henblikk på hvor nedre grense for idømmelse av ungdomsstraff må antas å ligge.

Av Ingvild Hegstad

Liten masteroppgave i rettsvitenskap - JUR-3902 - høst 2019

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	1
1.1	Tema og problemstilling.....	1
1.2	Forankring	2
1.3	Bakgrunn og aktualitet.....	3
1.4	Rettskildebildet og metode	5
1.5	Avgrensning av oppgaven	6
1.6	Videre fremstilling.....	7
2	Ungdomsstraff.....	7
2.1	Hva er ungdomsstraff	7
2.2	Formålet med ungdomsstraff.....	10
2.3	Vilkårene for å idømme ungdomsstraff.....	10
2.3.1	Alder.....	10
2.3.2	Samtykke	11
2.3.3	Bosted.....	12
2.3.4	Hensynet til straffens formål må ikke tale mot en reaksjon i frihet	12
2.3.5	Gjentatt eller alvorlig kriminalitet.....	14
2.4	Nærmere om vilkåret om «alvorlig kriminalitet».....	14
3	Domsanalyse	16
3.1	Innledende bemerkninger	16
3.2	Voldslovbrudd	17
3.2.1	Innledende bemerkninger.....	17
3.2.2	Hålogaland lagmannsretts avgjørelse i LH-2019-39565.....	17
3.2.3	Eidsivating lagmannsretts avgjørelse i LE-2019-43778	19
3.2.4	Borgarting lagmannsretts avgjørelse i LB-2015-136924	21
3.2.5	Borgarting lagmannsretts avgjørelse i LB-2014-155075	22
3.2.6	Gulating lagmannsretts avgjørelse i LG-2017-92038	24

3.2.7	Borgarting lagmannsretts avgjørelse i LB-2018-190240.....	25
3.3	Seksuallovbrudd	26
3.3.1	Innledende bemerkninger	26
3.3.2	Høyesteretts avgjørelse i HR-2017-579-A.....	27
3.3.3	Agder lagmannsretts avgjørelse i LA-2019-28459	28
3.3.4	Frostating lagmannsretts avgjørelse i LF-2016-37716.....	29
3.3.5	Gulating lagmannsretts avgjørelse i LG-2018-9482	30
3.3.6	Borgarting lagmannsretts avgjørelse i LB-2015-90290-3.....	31
3.3.7	Agder lagmannsretts avgjørelse i LA-2019-75567	33
3.3.8	Agder lagmannsretts avgjørelse i LA-2017-30801	34
3.3.9	Hålogaland lagmannsretts avgjørelse i LH-2018-111208.....	34
3.3.10	Gulating lagmannsretts avgjørelse i LG-2018-24847	35
3.3.11	Frostating lagmannsretts avgjørelse i LF-2017-150633.....	36
3.4	Vinningslovbrudd	37
3.4.1	Innledende bemerkninger	37
3.4.2	Gulating lagmannsretts avgjørelse i LG-2018-85658	37
3.4.3	Borgarting lagmannsretts avgjørelse i LB-2017-143649.....	38
3.4.4	Borgarting lagmannsretts avgjørelse i LB-2018-183637	39
3.4.5	Borgarting lagmannsretts avgjørelse i LB-2019-13161	41
3.4.6	Borgarting lagmannsretts avgjørelse LB-2019-100952	42
4	Funn i domsanalysene	43
4.1	Hva er den nedre grense for hva som utgjør «alvorlig kriminalitet»?.....	43
4.1.1	Innledende bemerkninger	43
4.1.2	Voldslovbrudd.....	43
4.1.3	Seksuallovbrudd	44
4.1.4	Vinningslovbrudd.....	44
4.1.5	Sammenfatning.....	45

4.2	Er det momenter som kan medføre at det ikke skal idømmes ungdomsstraff?.....	45
4.2.1	Innledende bemerkninger	45
4.2.2	Alder	46
4.2.3	Jevnbyrdighet i alder og utvikling ved seksuallovbrudd.....	47
4.2.4	Saksbehandlingstid.....	48
4.2.5	Hensynet til gjenopprettende prosess/rehabilitering	48
4.2.6	Erkjennelse	49
4.2.7	Relasjon mellom tiltalte og fornærmede	50
4.2.8	Egnethet.....	51
4.3	Kan det på bakgrunn av ovennevnte trekkes en nedre grense for idømmelse av ungdomsstraff?	52
	Kildeliste	54

1 Innledning

1.1 Tema og problemstilling

Tema for avhandlingen er den nedre grense for anvendelse av ungdomsstraff. En ungdom kan bli dømt til ungdomsstraff dersom ungdommen har begått «alvorlig eller gjentatt kriminalitet». Temaet for denne masteren er hva som ligger i kriteriet «alvorlig kriminalitet», og da med tanke på hvor «alvorlig» et lovbrudd må være før ungdomsstraff blir aktuelt og om det er mulig å trekke en nedre grense for idømmelse av ungdomsstraff.

Det synes å være en klar oppfatning av at de mest alvorlige lovbrudd kan føre til ungdomsstraff, og da spesielt overtredelser av de strengeste straffebud som ellers vil føre til ubetinget fengselsstraff. Det synes dog å herske usikkerhet rundt hvor grensen mellom ungdomsstraff og de andre straffartene samfunnsstraff, ungdomsoppfølging og betinget fengsel går. Gjennom avhandlingen skal det derfor undersøkes hva som egentlig omfattes av begrepet «alvorlig kriminalitet» og derav finne den nedre grensen for hva som vil omfattes av begrepet.

Lov og forarbeider gir begrenset veiledning, men viktigheten av en klar grense fremkommer av forarbeidene:¹

«Ungdomsstraff skal være et alternativ til ubetinget fengsel og strenge samfunnsstraffer og forutsetter at ungdommen har begått alvorlig eller gjentatt kriminalitet. Dette kan være vold, ran, narkotikalovbrudd og omfattende tyverier. Departementet mener avgrensninger nedad mot de mindre alvorlige lovbruddene må være tydelig, slik at reaksjonen ikke benyttes på unge lovbrøyttere som ellers ville ha fått en mildere reaksjonsform. Dette må oppfattes som en nedre grense som i realiteten utelukker den største andelen av mindreårige lovbrøyttere.»

Departementet har ment at grensen nedad må være tydelig. Det skal være rom for å anvende skjønn i vurderingene fordi enhver sak er unik og krever individuell vurdering. Samtidig er

---

¹ Prop. 135 L (2010-2011) Endringer i straffeloven, straffeprosessloven, straffegjennomføringsloven, konfliktrådsloven m.fl. (barn og straff) s.114-115

det nødvendig med en viss forutsigbarhet. Det kan stilles spørsmål ved om grensen er så klar som departementet uttalte at den måtte være.

Grensens plassering skal derfor undersøkes i lys av rettspraksis. Det skal undersøkes om det er mulig å presist angi en nedre grense. I tillegg skal det undersøkes om det kan oppstilles noen generelle retningslinjer for grensedragning basert på lovbruddets straffbarhetsområde og individuelle hensyn ved ungdommen.

1.2 Forankring

Rammene for anvendelse av straffarten ungdomsstraff forankres i et eget kapittel i straffeloven², kapittel 8a. Også tidligere straffelov³ inneholdt bestemmelser om ungdomsstraff jf. strl. av 1902 § 28 c. Ordlyden i strl. av 1902 § 28 c første ledd og strl. § 52 a er den samme. Det vil derfor ikke ha noen betydning om det benyttes ny eller gammel straffelov i rettspraksisen som analyseres i avhandlingen, da utgangspunktet er likt.

Domstolen skal fastsette straffarten og gjennomføringstiden⁴, og har således en svært sentral rolle for om og når ungdomsstraff skal idømmes. Gjennomføringen som sådan er overlatt til konfliktrådet, hvor deres arbeid reguleres av konfliktrådsloven⁵. Dette inkluderer også det nærmere innholdet i ungdomsstraffen.

Ungdomsstraff kan anvendes på lovbrøyttere som er mellom 15 og 18 år. Personer under 18 år anses som barn.⁶ Ved enhver rettslig vurdering som omhandler barn, straffesaker inkludert, må det tas hensyn til det rettslige prinsippet «barnets beste». Prinsippet er sentralt flere steder i lovgivningen, hvor Grunnloven⁷ § 104 og FNs BK art. 3 er de mest fremtredende bestemmelsene. Prinsippet har stor betydning ved straff av barn da det er snakk om en individuell vurdering hvor individualpreventive hensyn i stor grad gjør seg gjeldende.⁸ Barns særskilte rettigheter gjør seg gjeldende generelt i strafferetten, men spesielt ved straffutmåling. Først og fremst er det en klar begrensning i bruk av fengselsstraff overfor unge

---

² Lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff (straffeloven - heretter strl.)

³ Lov 22. mai 1902 nr. 10 om almindelig borgerlig straffelov (heretter strl. av 1902)

⁴ Strl. § 52 b

⁵ Lov 20. juni 2014 nr. 49 om konfliktrådsbehandling (konfliktrådsloven - heretter konfliktrådsloven.)

⁶ FNs konvensjon om barnets rettigheter (Barnekonvensjon - heretter BK) art.1

⁷ Lov 17. mai 1814 Kongeriket Norges Grunnlov (Grunnloven - heretter Grl.)

⁸ Rt. 2010 s. 1313

lovbrytere gjennom strl. § 33. Bestemmelsen fastsetter to klare prinsipper. Det første prinsippet er at ubetinget fengselsstraff kun kan idømmes når det er særlig påkrevd. Det andre prinsippet er at dersom fengselsstraff idømmes, så kan ikke straffen overstige 15 år, uavhengig av om straffebudet har høyere strafferamme.

Videre foreligger det klare retningslinjer dersom gjerningspersonen var under 18 år på gjerningstidspunktet. Det at gjerningspersonen var under 18 år vil i seg selv anses som en formildende omstendighet som det skal tas hensyn til jf. strl. § 78 første ledd bokstav i. De som var under 18 år på gjerningstidspunktet kan også behandles særskilt ved at straffen kan settes under straffebudets minstestraft, eller til en mildere straffart jf. strl. § 80 bokstav i.

FNs BK art. 37 fastsetter flere rettigheter som barn har ved strenge straffer. Det sentrale i tilknytning til denne avhandlingen er bokstav b om at barn ikke skal berøves sin frihet ulovlig eller vilkårlig. Det fremkommer klart av FNs BK art. 37 bokstav b at fengsling av barn bare skal «benyttes som en siste utvei og for et kortest mulig tidsrom».

1.3 Bakgrunn og aktualitet

Barns særstilling i behandling av straffesaker er ikke ny praksis som fulgte med de alternative straffereaksjonene som kom i 2014. I nyere tid er det særlig FNs Barnekonvensjon og Høyesteretts dom av 11. januar 2010⁹ som har gitt klare retningslinjer for barns stilling som tiltalte i straffesaker hvor det er spørsmål om anvendelse av ubetinget fengselsstraff.

Da FNs barnekonvensjon i 2003 ble inkorporert i menneskerettsloven fikk Norge et større fokus på barns rettigheter, også i straffesammenheng. Det fremkommer klart av art. 37 at fengsling av barn kun skal benyttes som siste utvei. En så klar begrensning forelå det ikke tidligere. Forpliktelsene som Norge har gjennom FNs barnekonvensjon art. 37 blir ivarettet gjennom strl. § 33. Videre skjedde det en gradvis utvikling frem til offentlig utredning «Barn og straff – utviklingsstøtte og kontroll»¹⁰ kom i 2008. Denne ble senere fulgt opp i stortingets proposisjon «Endringer i straffeloven, straffeprosessloven, straffegjennomføringsloven, konfliktrådsloven m.fl. (Barn og straff)»¹¹.

---

⁹ Rt. 2010 s.1313

¹⁰ NOU 2008:15 Barn og straff

¹¹ Prop. 135 L (2010-2011)

Allerede før proposisjonen¹² ble fremlagt hadde Høyesterett begynt å utvikle terskelen for å idømme fengselsstraff overfor unge lovbytere. Høyesterett hadde avsagt dommene i Rt.2010 s.1313 og Rt.2011 s.206. Dommene hevet terskelen for å idømme ubetinget fengselsstraff overfor barn. De viser en klar utvikling mot mindre bruk av ubetinget fengselsstraff overfor lovbytere under 18 år.

Resultatet av rettsutviklingen er at man i de siste årene har sett sterk reduksjon i bruk av ubetinget fengselsstraff overfor gjerningspersoner mellom 15 og 18 år. Undersøkelser av Statistisk sentralbyrå viser at det over tid er en markant nedgang i antall straffede ungdommer. Det er i tillegg et skifte i hvilke reaksjoner som velges å gis. Antall saker hvor det har vært idømt ubetinget fengsel har gått fra 212 dommer i 2002 til 22 i 2017.¹³

Med inspirasjon fra FNs Barnekonvensjon, og til dels også Høyesteretts praksis¹⁴ ble ungdomsstraff ved lov 20. januar 2012 nr. 6¹⁵ vedtatt som ny straffart i Norge. Bakgrunnen for utviklingen er oppgitt å være at straffarten «i det utviklingsarbeidet som er gjort i de siste tiårene har målet vært å gi straffereaksjoner som er individuelt tilpasset barnets livssituasjon og forutsetninger for øvrig for å legge til rette for rehabilitering».¹⁶ Innføringen av ungdomsstraff er en svært interessant og viktig utvikling i det norsk rett. Dette fordi det reduserer bruk av ubetinget fengselsstraff overfor barn, men også fordi det er en straffart som tar tak i livssituasjonen til ungdommen og lager langsiktige mål i riktig retning. Fra ungdomsstraffens innføring 1. juli 2014 og frem til 31. desember 2018 har 198 stykker blitt idømt ungdomsstraff.¹⁷

Det er litt over fem år siden hjemmelen for å idømme ungdomsstraff ble tatt inn i norsk lovgivning, men siden den gang har det rådet en viss usikkerhet rundt grensedragningen for idømmelse av ungdomsstraff. Dette er spesielt med tanke på den nedre grensen, altså grensen mellom de mindre alvorlige handlingene som ikke kan føre til ungdomsstraff, og de alvorlige handlingene som klart kan føre til ungdomsstraff. Allerede før ungdomsstraffen tredde i kraft

---

¹² Prop. 135 L (2010-2011)

¹³ Sjeldnere dom og fengsel til ungdom, Statistisk sentralbyrå, 09.12.19 - <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/sjeldnere-dom-og-fengsel-til-ungdom>

¹⁴ Rt. 2010 s.1313 og Rt. 2011 s.206

¹⁵ Lov 20. januar 2012 nr. 6 om endringer i straffeloven, straffeprosessloven, straffegjennomføringsloven, konfliktrådsloven m.fl. (barn og straff)

¹⁶ Prop. 135 L (2010-2011) s.16

¹⁷ Therese Andrews og Ann Kristin Eide, Mellom hjelp og straff – fungerer nye straffereaksjoner for ungdommer etter intensjonen? Nordlandsforsknings rapport nr. 2/2019 (heretter NF-rapport 2/2019) s.44

viste Høyesterett til det kommende behovet for klarlegging av grensen mellom ungdomsstraff og samfunnsstraff:¹⁸

«Det vil for øvrig, når ungdomsstraffen trer i kraft, også bli behov for en nærmere grenseoppgang mellom samfunnsstraff og ungdomsstraff, ettersom ungdomsstraffen er tenkt som et alternativ til en del tilfeller hvor det i dag anvendes ubetinget fengsel samt de strengeste samfunnsstraffdommene, jf. Prop. 135L (2010-2011) s.115-116.»

Nordlandsforskning har fulgt ungdomsstraffen fra ikrafttredelse og frem til 2019. Resultatet av deres arbeid fremkommer av rapporten «Mellom hjelp og straff - fungerer nye straffereaksjoner for ungdommer etter intensjonen?».¹⁹

1.4 Rettskildebildet og metode

Avhandlingen vil ha et rettsdogmatisk perspektiv hvor problemstillingen besvares gjennom å systematisere, klarlegge og analysere gjeldende rett.

Adgangen til å idømme ungdomsstraff er forankret i loven. Utgangspunktet er da ordlydsfortolkning og alminnelig forståelse av lovteksten. Lovteksten er også tilknyttet omfattende forarbeider. Forarbeidene gir noen klare retningslinjer på mange usikre punkter. Forarbeid kan ha stor vekt når de brukes til den konkrete loven som de er utarbeidet i forkant av.²⁰ Samtidig er ungdomsstraff en straffart hvor individuell vurdering er i spesielt fokus, og det kan være vanskelig og uheldig å gi for klare retningslinjer og avgrensninger. Dette er i hensyntatt i det lovgiver i stor grad har gitt rom for skjønnsmessig vurdering i den enkelte sak.

Det er kommet en rekke domsavsigelser på området. Svært få saker er tatt opp i Høyesterett, kun tre saker pr. 22. november 2019. Da det foreligger lite domsavsigelser fra Høyesterett vil underinstansers avgjørelser utgjøre en stor del av analyse materialet i avhandlingen.

Underinstansers avgjørelser vil spesielt gjøre seg gjeldende i tilfeller hvor det foreligger få

---

¹⁸ Rt. 2012 s.34 avsnitt 18

¹⁹ NF rapport nr. 2/2019

²⁰ Nils Nygaard, Rettsgrunnlag og standpunkt, 2. utgave, Bergen 2004 s.196

avgjørelser i Høyesterett, og særlig i tilfeller hvor saker ikke blir anket.²¹ Avhandlingen baserer seg derfor i stor grad på avgjørelser fra lagmannsrettene.

Det kan være flere årsaker til at en sak ikke blir anket.²² Ved ungdomsstraffen kan det for det første være fordi straffarten enda er relativt fersk, kun fem år gammel. Tidsaspektet i seg selv tilsier både at det har vært begrenset med saker som har vært behandlet i retten, i tillegg til at en ankeprosess kan ta noe tid. For det andre er trolig de første årene preget av en overgangsfase hvor straffarten er ny og til dels ukjent. Den siste og viktigste årsaken til at det foreligger få anker til Høyesterett, er den individuelle vurderingen som skal gjøres i hvert enkelt tilfelle i disse type saker. En slik individuell vurdering vil nok føre til at terskelen for å anke er høyere. Det er lite materiale å sammenligne den enkelte sak med, og det vil derfor være vanskelig å vurdere hvor grensen ligger, og således prosessrisikoen. For mange er det svært tøft å gjennomgå slike saker. Det er snakk om svært personlige forhold. Ofte ønsker nok både tiltalte og fornærmede å få saken overstått. I saker hvor tiltalte innrømmer skyld er det tenkelig at det foreligger et ønske om å bli raskest mulig ferdig med soning av straff.

Ungdomsstraff er tema flere steder i juridisk teori.²³ Det er dog lite redegjørelser for straffarten, og litteraturen bærer preg av kortfattetet og behandler kun overflaten av straffarten.

1.5 Avgrensning av oppgaven

Det fremkommer av strl. § 52 a bokstav b at for å idømme ungdomsstraff må det foreligge enten alvorlig eller gjentatt kriminalitet. Avhandlingen avgrenses her mot gjentatt kriminalitet. Det avgrenses slik fordi fokuset skal være på hva som anses som «alvorlig kriminalitet». Ved å inkludere *gjentatt kriminalitet* er det lett å miste fokus på det enkelte lovbruddet isolert sett og hvor alvorlig det konkrete lovbruddet isolert sett må være - uavhengig av hva ungdommen har gjort tidligere.

---

²¹ Nils Nygaard, Rettsgrunnlag og standpunkt s. 210

²² Nils Nygaard, Rettsgrunnlag og standpunkt s. 210

²³ F.eks. Ståle Eskeland, Strafferett, 5. utgave ved Alf Petter Høgberg, Oslo 2016 s. 413-414 - Thomas Frøberg, Alminnelig strafferett i et nøtteskall, Oslo 2016 s. 249-252 - Linda Gröning, Erling Johannes Husabø og Jørn Jacobsen, Frihet, forbrytelse og straff, 2. utgave, Bergen 2019 s. 633-637 – Magnus Matningsdal, Straffeloven alminnelige bestemmelser, Oslo 2015 s. 485-495.

Avhandlingens problemstilling skal søkes å besvares etter gjennomført domsanalyser. Domsanalysene baserer seg på dommer avsagt av Høyesterett og lagmannsrett. Bakgrunnen for at lagmannsrettens dommer vil utgjøre hoveddelen av analysematerialet er at det foreligger få dommer fra Høyesterett. En analyse basert på høyesterettsdommer vil derfor utgjøre et for tynt grunnlag til å kunne gi noe helhetlig bilde på rettstilstanden på området.

1.6 Videre fremstilling

Først vil det redegjøres for ungdomsstraffens oppbygging, vilkår og formål. Det foretas en nærmere drøftelse av vilkåret om «alvorlig kriminalitet», som er avhandlingens tema. I kapittel 3 foretas det domsanalyser av de enkelte sakene. Kapitlet er delt inn i tre deler basert på ulike kriminelle handlinger. I kapittel 4 foretas en sammenfatning og analyse av dommene samlet. Det vil først resoneres rundt om, og eventuelt hvor en nedre grense foreligger. Så foretas det resonnement rundt de individuelle forholdene som har hatt betydning ved spørsmål om idømmelse av ungdomsstraff. Til slutt foretas det en vurdering av om og hvor den nedre grense eventuelt kan trekkes.

2 Ungdomsstraff

2.1 Hva er ungdomsstraff

Ungdomsstraff er en alternativ straffart for ungdommer som begår kriminalitet i alderen 15 til 18 år. Straffarten skal erstatte de strengeste samfunnsstraffene og ubetinget fengsel.²⁴

Straffarten bygger på prinsippet om *restorative justice* som går ut på å kombinere straff med forebyggende tiltak.

Regjeringens fokus ved innføring av ungdomsstraff fremkommer på s. 9 og 10 i forarbeidene²⁵:

---

²⁴ Ungdomsstraff for kriminelle, Jon d. Bech, 12.11.19 - https://lovdata.no/artikkel/ungdomsstraff_for_unge_kriminelle/1534 + Prop.135 L (2010-2011) s.9

²⁵ Prop. 135 L (2010-2011)

«I arbeidet med utviklingen av den nye straffereaksjonen har regjeringen valgt å satse på prosesser som er kjent fra restorative justice, slik de er utviklet av konfliktrådet. Ungdomsstraffen vil særpreges av sterk involvering av lovbrøttere, lovbrøtters private nettverk, justissektorens ulike ledd, og andre offentlige instanser, som alle skal bidra til individuelt tilpasset oppfølging.»

Domstolen avgjør om og når ungdomsstraff skal anvendes.²⁶ Domstolen avgjør også gjennomføringstiden.²⁷ Kompetanse om fastsettelse av det nærmere innholdet i reaksjonen ligger hos konfliktrådet.²⁸

Det fremkommer av rapporten fra Nordlandsforskning at ungdomsstraff befinner seg i «brytningspunktet mellom hjelp og straff».²⁹ Videre presiseres det at hjelp og straff er «to aspekter som bygger på ulike rasjonaliteter».³⁰ Straffereaksjonen viser en ny måte å tenke på. Ungdomsstraffens innhold bestemmes ut fra ungdommens individuelle behov. Det kan derfor være varierende hvor mye av innholdet som blir direkte straffende. Selv om det kan forekomme ulik grad av direkte straffende innhold, krever ungdomsstraffen mye både av domfelte selv, men også av apparatet som skal jobbe rundt domfelte.

Kjernen i straffarten er gjennomføring av et ungdomsstormøte, dannelsen av ungdomsplan basert på ungdomsstormøtet, og gjennomføring av ungdomsplanen.³¹

Ungdomsstormøte består av to deler. Den første delen innebærer en gjenopprettelse etter den kriminelle handlingen. Det går ut på at den domfelte ungdommen og fornærmede skal møtes sammen med en rekke andre aktører.³² Fornærmede har ingen plikt til å møte.³³ Bakgrunnen for møtet mellom fornærmede og domfelte er ungdomsstraffens gjenopprettende del.³⁴ Som det vil fremgå av avhandlingens domsanalyse i punkt 3, har domstolene gjentatte ganger

---

²⁶ Strl. § 52 a

²⁷ Strl. § 52 b

²⁸ Konfliktrådsloven kap. IV og Prop.135 L(2010-2011) s.162

²⁹ NF rapport nr. 2/2019 s.11

³⁰ NF rapport nr. 2/2019 s.11

³¹ Konfliktrådsloven § 22

³² Konfliktrådsloven § 24 tredje ledd

³³ Konfliktrådsloven § 24 tredje ledd andre punktum.

³⁴ NF rapport nr. 2/2019

unnlatt å idømme ungdomsstraff i tilfeller hvor det ikke forelå behov for en gjenopprettende del i tråd med prinsippet om *restorative justice*.³⁵

Det er en rekke aktører som er deltakere i ungdomsstormøte. Ungdomskoordinator leder møtet. Ungdomskoordinatoren har også ansvar for å få relevante aktører representert.³⁶ I tillegg til domfelte, må domfeltes verger og representanter fra kriminalomsorgen og politiet være representert.³⁷ Konfliktrådsloven § 24 andre ledd gir en oversikt over en rekke aktører som kan være relevant for slike møter: «kriminalomsorgen, skole, barnevernstjenesten, helse- og omsorgstjenesten eller andre med tilknytning til domfelte, siktede, fornærmede eller til saken». Hvilke aktører som er relevant vil variere fra sak til sak, og vurderingen må tas på bakgrunn av den domfeltes behov.

Den andre delen av ungdomsstormøte består i å fastsette en ungdomsplan. Planen skal fastsettes på bakgrunn av en individuell vurdering av hvilke behov ungdommen har og hvilket innhold som kan være passende, både med tanke på straffende formål og hjelpende formål. Planen fastsettes av de som deltar på ungdomsstormøtet.³⁸ Domfelte skal ha muligheten til selv å være med og bestemme innholdet i ungdomsplanen. Det kan også være hensiktsmessig at personer fra domfeltes private nettverk deltar i møtet, og er med på å utforme ungdomsplanen.³⁹ Dette fordi de som er inne i domfeltes private nettverk kan kjenne til domfeltes behov og eventuelle utfordringer. Konfliktrådsloven § 25 gir en rekke eksempler på hva som kan være innholdet i ungdomsplanen. Eksempler er at ungdommen skal avstå fra alkohol og andre rusmidler, at ungdommen må overholde bestemmelser om innetid, eller at ungdommen må gjennomføre arbeid eller skole. Ved gjennomføring av ungdomsplanen er det satt opp et oppfølgingsteam som har ansvar for at tiltakene blir gjennomført.⁴⁰

Rettsikkerheten ved ungdomsstraff er et tema som ble tatt opp av Morten Holmboe i rapporten fra Nordlandsforskning.⁴¹ Det vises til at det ikke foreligger tilstrekkelig klare regler både om innholdet i ungdomsstraffen, og regler om eventuelle brudd på gjennomføringen. Det er også en rettsikkerhetsmessig utfordring at alt innhold er overlagt

---

³⁵ TNETE-2016-129752

³⁶ Konfliktrådsloven § 24 andre ledd

³⁷ Konfliktrådsloven § 24 tredje ledd.

³⁸ Konfliktrådsloven § 25

³⁹ Prop. 135 L (2010-2011) s.117

⁴⁰ Konfliktrådsloven § 26

⁴¹ NF rapport nr. 2/2019 s.180 flg.

forvaltningsskjønn, for eksempel ved at klageadgangen vil stille seg annerledes. Holmboe viser til at «Begrunnelsen for at lovgiver har overlatt så mye av den reelle makten til ungdomsstormøtet, er nok at man har sett for seg en harmonimodell der alle vil ungdommens beste og blir enige om hva «det beste» er».⁴²

2.2 Formålet med ungdomsstraff

Formålet med ungdomsstraffen er å få ungdommen ut av kriminaliteten og over på å leve et lovlydig liv. På bakgrunn av en rekke undersøkelser og forskning fremkommer det at barn som straffes ved frihetsberøvelse, vil med stor sannsynlighet foreta en ny straffbar handling senere. Barn trenger veiledning og hjelp for å komme seg ut av det kriminelle spor. Det viste seg et behov for en måte å kombinere det å straffe og det å forebygge ny kriminalitet.

Regjeringen har et klart mål med straffarten, og det er at barn ikke skal settes i fengsel.⁴³ Det fremkommer at regjeringen mener:

«Satsingen er i samsvar med kravene i barnekonvensjonen som innebærer at fengsel for barn skal kun benyttes i helt spesielle saker når alle andre alternativer er vurdert og funnet utilstrekkelige. (...) Sosial kontroll skal, gjennom tett oppfølging, erstatte fengselets fysiske kontroll.»⁴⁴

2.3 Vilkårene for å idømme ungdomsstraff

2.3.1 Alder

Ungdomsstraff kan kun idømmes personer mellom 15 og 18 år.⁴⁵ Det er alderen på handlingstidspunktet som er av betydning. Hvorvidt vedkommende er fylt 18 år på tidspunktet for hovedforhandling eller domsavsigelse er uten betydning. Dette fremkommer klart av forarbeidene hvor det presiseres at straffartens målgruppe er mindreårige lovbrøyttere, men hvor pådømmelse skal kunne skje etter at tiltalte er fylt 18 år.⁴⁶

---

⁴² NF rapport nr. 2/2019 s.180

⁴³ Prop. 135 L (2010-2011) s. 9

⁴⁴ Prop. 135 L (2010-2011) s. 9

⁴⁵ Strl. § 52 a første ledd bokstav a

⁴⁶ Prop. 135 L (2010-2011) s. 163

I saker hvor det foreligger flere kriminelle forhold, og hvor et eller flere forhold er begått etter at tiltalte er fylt 18 år, må det tas en konkret vurdering av om ungdomsstraff er anvendelig⁴⁷:

«Når de forhold som eventuelt kan begrunne bruk av ungdomsstraff, i sin helhet har funnet sted før fylte 18 år, finner jeg det klart at ungdomsstraff ikke kan utelukkes bare av den grunn at A samtidig dømmes for mindre vesentlige forhold begått etter fylte 18 år.»

Magnus Matningsdal har uttrykt at «vurderingstemaet må være om den nye kriminaliteten har et slikt omfang og en slik grovhet at det av den grunn ikke kan anvendes ungdomsstraff».⁴⁸ Høyesterett viser i den nevnte dom til Matningsdals uttalelse ved deres vurdering av spørsmålet.

2.3.2 Samtykke

Det skal foreligge et reelt og informert samtykke fra tiltalte. Dersom tiltalte er under 18 år på domstidspunktet må et slikt samtykke også foreligge fra verge.⁴⁹ Samtykke fra tiltalte er svært viktig for å vurdere ungdommens motivasjon til å gjennomføre ungdomsstraff. Dersom tiltalte ikke virker motivert, vil heller ikke en slik straffart være hensiktsmessig. Ved flere tilfeller har domstolene avfeid ungdomsstraff som mulig straffart da tiltalte ikke virket motivert eller hadde samtykket.⁵⁰

Et samtykke er også viktig med tanke på rettssikkerheten til tiltalte i slike saker. Ved ungdomsstraff skal det utmåles subsidiær fengselsstraff jf. strl. § 52 b første ledd bokstav b. Domstolen har begrenset adgang til å omgjøre en subsidiær fengselsstraff til en mildere straffart jf. ordlyden «hele eller deler av den subsidiære fengselsstraffen» i strl. § 52 c første ledd. På bakgrunn av domstolenes begrensede adgang til omgjøring vil samtykket ha ekstra stor betydning i slike saker.⁵¹ Det anses som svært viktig at tiltalte forstår hva ungdomsstraff innebærer, men også hva den subsidiære fengselsstraffen innebærer. Ved forståelse av hva

---

⁴⁷ HR-2017-579-A avsnitt 19

⁴⁸ Matningsdal s.489

⁴⁹ Prop. 135 L (2010-2011) s.164

⁵⁰ LB-2018-183637 og LB-2017-122485.

⁵¹ NF 2/2019 s.181

ungdomsstraff innebærer, menes det det innholdet som listes opp i konfliktrådsloven § 25 i tillegg til andre passende vilkår.⁵²

Det fremkommer av Nordlandsforsknings rapport nr. 2/2019 på s.181:

«Et reelt og informert samtykke bør derfor bygge på at lovbryteren har en oversikt over hva som er aktuell reaksjon om samtykke nektes. Det kan ikke besvares med sikkerhet før dommen faller, men det er viktig at lovbryteren ikke får et uriktig inntrykk av at det eneste alternativet er ubetinget fengsel dersom også samfunnsstraff kan være aktuelt i saken.»

2.3.3 Bosted

Videre er det et vilkår at vedkommende må ha bosted i Norge, jf. strl. § 52 a bokstav c. Av praktiske årsaker vil ikke ungdomsstraffen la seg gjennomføre dersom ungdommen har bosted utenfor Norge.⁵³ Som det fremkommer av lovens ordlyd er det kun snakk om bosted og ikke statsborgerskap. Det fremkommer av forarbeidene at tidsperioden ungdommen oppholder seg i Norge «både må ha vært av en viss varighet og er ment å vare ved en viss tid».⁵⁴ Det samme er lagt til grunn i rettspraksis, jf. blant annet Borgarting lagmannsretts avgjørelse av 9. juni 2016⁵⁵ hvor ungdomsstraff og ungdomsoppfølging ikke kunne anvendes da tiltalte ikke hadde fast opphold i Norge. Vedkommende må også ha bodd i Norge i en viss tid for å idømme de straffereaksjonene.⁵⁶

2.3.4 Hensynet til straffens formål må ikke tale mot en reaksjon i frihet

Hensynet til straffens formål må ikke med tyngde tale mot en reaksjon i frihet, jf. strl. §52 a bokstav d. Dette vilkåret fastsetter ungdomsstraffens øvre grense mot fengselsstraff.

Ungdomsstraff må ikke forekomme i tilfeller hvor allmennpreventive hensyn veier så tungt at straffens formål taler med tyngde mot en reaksjon i frihet.⁵⁷

---

⁵² NF2/2019 s.181

⁵³ Prop. 135 L (2010-2011) s. 164

⁵⁴ Prop. 135 L (2010-2011) s. 164

⁵⁵ LB-2015-124878

⁵⁶ LB-2015-124878

⁵⁷ Prop. 135 L (2010-2011) s. 164

På bakgrunn av at straffereaksjonen er frihetsbasert må det foretas en konkret vurdering i hver enkelt sak. Straffens formål må vurderes opp mot hvorvidt det vil harmonere med en reaksjon i frihet. Det fremkommer av forarbeidene⁵⁸ at ordvalget «med tyngde» bevisst er valgt for å understreke terskelen. Det skal foreligge noe mer før nødvendigheten av ubetinget fengsel viser seg.

En presis grense for strafferammen er ikke nærmere spesifisert i lovens ordlyd. Det fremkommer imidlertid av forarbeidene at det ikke oppstilles noen begrensning for handlingens strafferamme: «Det avgrenses ikke mot konkrete lovbrudd, men enkelte lovbrudd vil likevel normalt være av en slik alvorlighetsgrad at fengselsstraff vanskelig kan erstattes av alternativer».⁵⁹ I Høyesteretts dom av 23. juni 2016⁶⁰ avsnitt 35 uttales det:

«Jeg oppfatter disse uttalelsene slik at ved drap og alvorlige seksuallovbrudd endres utgangspunktet. For slike lovbrudd må det normalt utmåles ubetinget fengselsstraff også om gjerningspersonen er under 18 år. Slik er forarbeidene også forstått i Rt-2013-776 avsnitt 32. Men jeg understreker at forarbeidene ikke kan oppfattes slik at ungdomsstraff er utelukket selv ved alvorlige seksuallovbrudd.»

Det må foretas en vurdering basert på de allmennpreventive og de individualpreventive hensyn om hvorvidt straffarten ungdomsstraff er forsvarlig. Ved en slik vurdering vil handlingens grovhet og ungdommens alder være momenter.⁶¹ Forarbeidene fremhever at barnets beste skal ivaretas, og som konsekvens av det understreker departementet at individualpreventive hensyn må ha tyngre vekt enn de allmennpreventive hensynene. I LA-2019-28459 ble det presisert at: «Departementet vil imidlertid understreke at der domfelte var under 18 år på handlingstidspunktet, forskyves tyngdepunktet i avveiningen mellom de individualpreventive og de allmennpreventive hensyn, jf. Høyesteretts avgjørelse 1. november 2010, inntatt i Rt-2010-1313.»

---

⁵⁸ Prop. 135 L (2010-2011) s. 164

⁵⁹ Prop. 135 L (2010-2011) s.164

⁶⁰ HR-2016-1364-A

⁶¹ HR-2016-1364-A avsnitt 35

2.3.5 Gjentatt eller alvorlig kriminalitet

Det siste vilkåret for å idømme ungdomsstraff er at tiltalte må ha begått alvorlig eller gjentatt kriminalitet jf. strl. § 52 a bokstav b. Det fremkommer klart av forarbeidene at dette vilkåret er den nedre grensen for anvendelse av ungdomsstraff.⁶²

Ungdomsstraff kan, i tillegg til ved «alvorlig kriminalitet», benyttes i tilfeller hvor det er begått gjentatt kriminalitet. En naturlig språklig forståelse av uttrykket «gjentatt» indikerer at det må være snakk om flere ganger. Forarbeidene viser til at begrepet må kunne tolkes vidt, slik at to lovbrudd er tilstrekkelig for å omfattes av ordlyden.⁶³ Hensikten med anvendelse av ungdomsstraff på gjentatt kriminalitet er «nemlig å fange opp vedkommende på et tidlig stadium, for slik å forhindre en kriminell løpebane».⁶⁴

Anvendelsesområdet for ungdomsstraff er tilfeller hvor det i utgangspunktet ville blitt idømt fengselsstraff jf. ordlyden «i stedet for fengselsstraff» i strl. § 52 a. Dette forstås slik at gjentatt kriminalitet som i utgangspunktet vil føre til samfunnsstraff, ikke er tilstrekkelig grunn for å anvende ungdomsstraff. Det samme gjelder dersom det er en alvorlig handling som i utgangspunktet ikke ville ført til fengselsstraff.

2.4 Nærmere om vilkåret om «alvorlig kriminalitet»

Utgangspunktet er at «alvorlig kriminalitet» er kriminalitet som har en øvre strafferamme på fengsel i 3 år eller mer.⁶⁵ Det fremkommer klart at «Lovbrudd med en lavere strafferamme enn fengselsstraff inntil 3 år skal derimot ikke betraktes som alvorlig kriminalitet». Her foretas det et klart skille på hvilke kriminelle handlinger som anses alvorlig og hvilke kriminelle handlinger som ikke anses alvorlig.

En slik konkret avgrensning kan være uheldig, og viser seg å være kun et utgangspunkt for vurderingen. Straffarten er noe annerledes enn de tradisjonelle straffartene og krever som nevnt mye av den tiltalte. Det kan derfor være noe uheldig å sette klare rammer for straffarten, da det baserer seg på en individuell vurdering i hvert enkelt tilfelle. Disse momentene blir

---

⁶² Prop. 135 L (2010-2011) s. 163

⁶³ Prop. 135 L (2010-2011) s. 163

⁶⁴ Prop. 135 L (2010-2011) s. 164

⁶⁵ Prop. 135 L (2010-2011) s. 164

også tatt opp i forarbeidene⁶⁶, men det presiseres at en slik ramme uansett vil være et greit utgangspunkt.

Alvorlig er et ord som brukes i mange sammenhenger. Ordet brukes i dagligtalen, og da brukes det på lik linje som oppriktig eller seriøst.⁶⁷ Ordet brukes også i lovtekst og andre juridiske sammenhenger. Det er tale om noe ekstra eller noe viktig. Forskjellen på dagligtalen og bruk i juridisk sammenheng er ikke nødvendigvis så stor. Forskjellen ligger i terskelen for når man bruker det. En terskel vil også variere i det daglige, og avhengig av alder, hvilken sammenheng ordet brukes og hvilket miljø man finner seg i.

Det fremkommer av forarbeidene at «Begrepet «alvorlig kriminalitet» blir hyppig brukt uten at det knytter seg en entydig definisjon til begrepet. Uttrykket figurerer også i ulike lover – ofte som følge av implementering av EU-regelverk – men er heller ikke der gitt et entydig innhold.»⁶⁸

Videre viser forarbeidene til eksempler på juridiske tekster hvor begrepet benyttes. I forordning nr. 767/2008 om visuminformasjonsystemet for Schengenmedlemsstatene (VIS)⁶⁹ vises det til Rådets rammebeslutning 2002/584/JHA art. 2 andre ledd og deres oppramsing av handlinger som ses på som alvorlig kriminalitet, som også må kunne føre til fengselsstraff i minst tre år. Seksuell utnyttelse av barn og barnepornografi, internettkriminalitet og bedrageri er eksempler som oppramsnes. Begrepet blir også benyttet av Schengen informasjonssystem (SIS).⁷⁰ Ved definering av «alvorlig kriminalitet» viser de til listen over handlinger som gir grunnlag for utlevering i henhold til den europeiske arrestordren.

Også Politiregisterloven⁷¹ § 41 inneholder begrepet «alvorlig kriminalitet». Det fremkommer av forarbeidene⁷² at en konkret avgrensning kan være uheldig selv om det er naturlig at begrepene i politiregisterloven og straffeloven tilsvarer hverandre:

«I utgangspunktet vil det være naturlig at innholdet i begrepet «gjentatt eller alvorlig» kriminalitet i politiregisterloven § 41 nr. 1 c og straffeloven 1902 § 28 c tilsvarer

---

⁶⁶ Prop. 135 L (2010-2011) s.163-164

⁶⁷ <https://synonymer.no/nb/alvorlig>

⁶⁸ Prop. 135 L (2010-2011) s.163

⁶⁹ Forordning nr. 767/2008 om visuminformasjonsystem for Schengenmedlemsstatene (VIS)

⁷⁰ lov om endringer i lov 16. juli 1999 nr. 66 om Schengen informasjonssystem (SIS)

⁷¹ Lov 28. mai 2010 nr. 16 om behandling av opplysninger i politiet og påtalemyndigheten (politiregisterloven)

⁷² Prop. 135 L (2010-2011) s.163

hverandre, da ordlyden er den samme. Det kan imidlertid ikke utelukkes at vurderingen får noe forskjellige utslag, og at tolkningen av begrepene i straffeloven kan være noe mer skjønnsmessig. En helt kategorisk avgrensning vil kunne være uheldig med hensyn til å finne en individuelt tilpasset reaksjon.»

Videre uttrykker departementet at på bakgrunn av hvilke lovbrudd som tidligere har blitt idømt fengselsstraff, kan det være naturlig å ta utgangspunktet i at grensen for hva som anses som «alvorlig kriminalitet» skal ligg på lovbrudd med strafferamme på minst 3 år fengsel.⁷³

Selv om det er oppstilt et utgangspunkt er det imidlertid ikke klart hva som ligger i «alvorlig» og hvor «alvorlig» lovbruddet må være før det blir aktuelt med ungdomsstraff. Derfor skal det undersøkes om, og i så fall hvilken terskel Norges domstoler har lagt seg på for idømmelse av ungdomsstraff, og identifisere og analysere hvilke faktorer som inngår i vurderingen av om ungdomsstraff skal idømmes.

3 Domsanalyse

3.1 Innledende bemerkninger

Domsanalysene deles opp i kategoriene voldslovbrudd, seksuallovbrudd og vinningslovbrudd. Bakgrunnen for en slik inndeling er at det er de kategoriene som er aktuelle. Ungdomsstraff er i hovedsak vurdert for slike typer lovbrudd. Bakgrunnen for dette kan være at ungdom ikke foretar seg kriminalitet i andre kategorier.

Gjennom domsanalysene skal det forsøkes å finne ut hvilke lovbrudd som utgjør «alvorlig kriminalitet». Dette gjøres gjennom analyse hvor det vises til domstolens vurdering av vilkåret «alvorlig kriminalitet». Det gjøres rede for hva saken omhandler. Det vises også til momenter av betydning og deres eventuelle påvirkning på resultatet. Dommene blir sammenlignet sporadisk gjennom hele kapittelet.

---

⁷³ Prop. 135 L (2010-2011) s.163-164

3.2 Voldslovbrudd

3.2.1 Innledende bemerkninger

Saker som omhandler voldslovbrudd går igjen i saker hvor ungdomsstraff er aktuell straffart. Voldslovbrudd reguleres av straffeloven kapittel 25 og inkluderer alt fra kroppskrenkelse til uaktsom forvoldelse av død. Det fremkommer klart av forarbeidene⁷⁴ at kroppskrenkelser i seg selv ikke utgjør «alvorlig kriminalitet» fordi strafferammen er under 3 år. Ut over dette gir forarbeidene lite veiledning. Analysene er foretatt med fokus på om det er mulig å trekke en linje konkret for hvor «alvorlig» et voldslovbrudd måtte være for at ungdomsstraff skal være aktuelt.

3.2.2 Hålogaland lagmannsretts avgjørelse i LH-2019-39565

I Hålogaland lagmannsretts dom av 14. juni 2019⁷⁵ ble tiltalte dømt til samfunnsstraff for grov kroppsskade. Ungdomsstraff ble av lagmannsretten nevnt ved vurdering av straffutmåling, og det ble foretatt en svært kort redegjørelse for straffarten:

«Ungdomsstraff kan blant annet idømmes når gjerningspersonen var under 18 år da det straffbare forholdet ble begått, og det dreier seg om gjentatt eller alvorlig kriminalitet, jf. straffeloven § 52a. Grov kroppsskade må anses som grov kriminalitet etter bestemmelsen, jf. Prop. L 135 (2010-2011) side 163. Ungdomsstraff regnes som en strengere reaksjon enn samfunnsstraff. Alt i alt er lagmannsretten kommet til at straffen passende kan settes til samfunnsstraff i 90 timer med en gjennomføringstid på fire måneder, subsidiært fengsel i 90 dager».

Lagmannsretten avfeide likevel ungdomsstraff og konkluderte med samfunnsstraff uten videre begrunnelse. Det kan legges til grunn at lagmannsretten ikke fant ungdomsstraff anvendelig i et slikt tilfelle, men uten noen klar begrunnelse for hvorfor.

Handlingen gikk ut på at tiltalte, som var 17 år på handlingstidspunktet, slo en halvfull flaske vodka mot pannen til fornærmede. Slaget ble utført med stor kraft, og flasken knuste. Handlingen resulterte i at fornærmede fikk et to cm langt kutt i pannen som måtte sys med

---

⁷⁴ Prop.135 L (2010-2011) s.164

⁷⁵ LH-2019-39565

fire sting. Lagmannsretten mente at voldshandlingen lå i det nedre sjiktet av bestemmelsen, og at straffen i utgangspunktet skulle tilsi en ubetinget fengselsstraff på ca. seks måneder. Selv om handlingen lå i nedre sjikt av straffebudet var den som utgangspunkt alvorlig nok jf. lagmannsrettens uttalelse «Grov kroppsskade må anses som grov kriminalitet etter bestemmelsen, jf. Prop. L 135 (2010-2011) side 163». Det forelå ingen klar begrunnelse for om lagmannsretten anså handlingen som «alvorlig kriminalitet». Samtidig henviste de til forarbeidene hvor det fremkom at det kan være naturlig å forta en grense basert på straffebudets strafferamme. Da grov kroppsskade har en strafferamme på fengsel inntil 10 år jf. strl. § 274, er det tenkelig at lagmannsretten anså vilkåret om «alvorlig kriminalitet» som oppfylt.

Tingretten hadde under dissens kommet til at tiltalte måtte frifinnes da det ble handlet i nødverge. Lagmannsretten kom til at det objektivt var snakk om en grov kroppsskade. Lagmannsretten sa seg enig i at det var en nødvergesituasjon, men delte seg inn i flertall og mindretall vedrørende spørsmål om tiltalte hadde gått ut over det som var åpenbart forsvarlig etter strl. § 18 første ledd bokstav c. Flertallet mente for øvrig at tiltalte gikk ut over det som var åpenbart forsvarlig og straffen ble av den grunn ikke tilsidesatt.

Det var flere momenter som var mulig bakgrunn for lagmannsrettens konklusjon om å ikke anvende ungdomsstraff. For det første var hele handlingen vurdert som nødverge. Selv om straffen ikke ble tilsidesatt som nødverge, ble det tillagt vekt i utmålingen av straffen. Videre var det også et moment at handlingen lå i nedre sjikt av straffebudet. Det syntes også som om lagmannsretten har lagt vekt på vurderingen av hvor mild/streng en straffart er og hvordan det vil påvirke ungdommen. Lagmannsretten anså samfunnsstraff som en «mildere» straffart enn ungdomsstraff. I forarbeidene⁷⁶ fremkommer det at ungdomsstraff skal være et alternativ til ubetinget fengselsstraff og *streng* samfunnsstraffer. Lagmannsretten har muligens tenkt at ungdomsstraff her ikke kan benyttes fordi ungdommen ellers ville fått en «mild» samfunnsstraff, og at det dermed ikke ble riktig med ungdomsstraff.

Voldslovbrudd som i denne saken med de omstendighetene som lå rundt, er ikke å anse som «alvorlig kriminalitet» jf. strl. § 52 a bokstav b, og vil dermed ikke kunne føre til ungdomsstraff. En eventuell konkret grense må ligge over grov kroppsskade likt som dette

---

⁷⁶ Prop. 135 L (2010-2011) s. 114-115

tilfelle.

3.2.3 Eidsivating lagmannsretts avgjørelse i LE-2019-43778

Eidsivating lagmannsrett avsa dom 23. mai 2019⁷⁷ hvor tiltalte ble idømt samfunnsstraff for kroppskrenkelser og trusler. Tiltalte var 15 år på handlingstidspunktet. Tre av kroppskrenkelsene besto i at tiltalte tok kvelertak på ansatte på hans boinstitusjon. Det fjerde tilfelle av kroppskrenkelse besto i slag i ansiktet og/eller i brystet og biting i underarm, også det mot en ansatt. De fornærmede ble ikke tilført varige skader. Truslene besto i drapstrusler, trusler om bruk av kniv og trusler om slag. Vurderingstemaet vedrørende hvilken straffart som skulle anvendes var sentrert inn på om det kunne anvendes ungdomsstraff.

Tingretten kom til at handlingene var for alvorlig for både samfunnsstraff og betinget fengsel, og anså derfor ungdomsstraff som passende. De gikk ikke nærmere inn på vurderingen av om vilkåret om «alvorlig kriminalitet» var oppfylt. Det ble åpenbart ansett som alvorlig da handlingen var for alvorlig for andre straffarter, og alternativet ville vært ubetinget fengselsstraff. Tingretten fant ungdomsstraff anvendelig og anså naturligvis vilkåret om «alvorlig kriminalitet» oppfylt.

I motsetning til tingretten kom lagmannsretten til at ungdomsstraff ikke kunne anvendes fordi alvorlighetsgraden ikke var stor nok. Lagmannsretten konkluderte klart og godt:

«Ungdomsstraff skal være et alternativ til ubetinget fengsel eller lange samfunnsstraffer, hvilket ikke er aktuelt i denne saken. Når betinget fengsel ikke er en tilstrekkelig reaksjon, og lovbruddene ikke er av en slik alvorlighetsgrad at ungdomsstraff er anvendelig, er samfunnsstraff etter lagmannsrettens syn den eneste anvendelige reaksjon i dette tilfellet.»

De kom derimot ikke med klar begrunnelse for hvorfor voldshandlingene ikke ble ansett som alvorlig nok for vilkåret om «alvorlig kriminalitet». Selv om alvorlighetsgraden ikke var stor nok til å oppfylle vilkåret om «alvorlig kriminalitet», uttalte både tingretten og lagmannsretten at det var snakk om alvorlige handlinger. Voldshandlinger som inkluderte

---

⁷⁷ LE-2019-43778

trusler og som rettet seg mot ansatte, var klart alvorlige handlinger. De utførte handlingene hadde betydelig skadepotensiale. Truslene var egnet til å skape alvorlig frykt.

Strafferammen på alle overtredelsene var hver for seg bot eller fengsel inntil 1 år. Lagmannsrettens vurdering samsvarer dermed med rammeverket som var fastsatt i proposisjonen⁷⁸. Hvorfor domstolen ikke vurderte alternativet til «alvorlig kriminalitet», nemlig gjentatt kriminalitet, er ikke godt å si. Hva som utgjør «gjentatt kriminalitet» er uansett et vurderingsmoment som ikke skal behandles i denne avhandlingen.

Også i Hålogaland lagmannsretts dom i LH-2019-39565 ble resultatet samfunnsstraff. Til sammenligning var det også da tale om slag. I saken fra Hålogaland lagmannsrett ble det slått med en flaske, mens det i denne saken ikke ble benyttet noe «våpen». Det var dog biting inne i bildet, i tillegg til trusler. Slaget i Hålogaland lagmannsretts dom førte til et kutt i pannen som måtte sys med fire sting. Voldshandlingene i denne saken førte ikke til skader til varige skader. Den store forskjellen lå nok i at det handlet om grov kroppsskade i Hålogaland lagmannsretts dom, mens det i denne saken handlet om kroppskrenkelse. Det kan stilles spørsmål om hendelsene er så langt fra hverandre at den ene er kroppskrenkelse og den andre grov kroppsskade. Eidsivating lagmannsrett uttaler at:

«Det dreier seg om alvorlig handlinger, særlig handlingene i tiltalens post I og II. Selv om voldsutøvelsen ikke påførte noen av de fornærmede varige skader, har det å ta kvelertak, samt å slå noen i ansiktet med knyttneven, et betydelig skadepotensiale. Det dreier seg videre om drapstrusler og trusler om å bruke kniv, samt slå, hvilket er egnet til å skape alvorlig frykt.»

De alvorligste kriminelle handlingene var i denne saken kroppskrenkelsene. Ut fra lagmannsrettens vurdering kan det trekkes den konklusjon at kroppskrenkelser, i form av kvelertak, slag og biting, i utgangspunktet ikke anses som «alvorlig kriminalitet» etter strl. § 52 a bokstav b.

---

⁷⁸ Prop. 135 L 2010(2011) s.163

3.2.4 Borgarting lagmannsretts avgjørelse i LB-2015-136924

Borgarting lagmannsrett avsa dom 9. september 2016⁷⁹. Tiltalte ble idømt ungdomsstraff for flere ulike hendelser. Trusler og vold mot familiemedlem var de mest alvorlige hendelsene tiltalte ble funnet skyldig i. Saken gjaldt straffutmåling i tillegg til spørsmål om saksbehandlingsfeil. Tiltalte, en gutt på 15-18 år på handlingstidspunktene, hadde begått en rekke lovbrudd hvor de alvorligste dreide seg om vold og trusler. Handlingene har funnet sted over et tidsrom på ca. 3 år, hvor de mest alvorlige ble begått da tiltalte var i en alder av 17 år. Handlingene besto i mishandling av sin egen mor og bror, og volds-/drapstrusler mot mor. Mishandlingen var jevnlig mot både mor og bror, ca. to ganger i uken for hver av dem. Mot mor besto den ene mishandlingen i slag mot hodet og kropp slik at hun ble påført blåmerker på kroppen og fikk kul i hodet. Truslene mot mor besto av drapstrusler hvor tiltalte skulle drepe henne med pistol. Mishandlingen mot bror besto i slag i hodet og på armen med en gjenstand slik at han begynte å blø. Det ble ikke vist til hvilken gjenstand som ble brukt. Det ble også tatt kvelertak ved ett tilfelle. PRESISER – mishandlingene. Et tilfelle eller flere? Hva ble brukt i hvert enkelt tilfelle i så fall?

Tingretten avsa dom på ubetinget fengsel i ni måneder. Resultatet i lagmannsretten ble ungdomsstraff. Vilkårene for ungdomsstraff ble ansett oppfylte. Begrunnelsen for det ulike resultatet mellom tingretten og lagmannsrettens dom ligger først i at tiltalte under lagmannsrettens behandling, i motsetning til under tingrettens behandling, ble ansett egnet for straffarten.

Lagmannsretten uttaler i dommen at vilkårene i strl. § 52 a bokstav a til c er klart oppfylt, og at saken omfatter både alvorlig og gjentatt kriminalitet.⁸⁰ Ved utmåling av straff, og i vurdering av hvorvidt det foreligger «alvorlig kriminalitet», ble det tatt utgangspunkt i den overtredelsen som ble ansett mest alvorlig, som i dette tilfellet var overtredelse av strl. § 219. Etter nevnte bestemmelse er det straffbart å grovt eller gjentatt mishandle de personene som nevnes i bestemmelsens bokstav a til e. Bestemmelsen har en strafferamme på fengsel inntil 4 år.

---

⁷⁹ LB-2015-136924

⁸⁰ LB-2015-136924 avsnitt tre under «Straffutmåling»

Lagmannsretten fant ikke at det forelå særlige forhold som tilsa at ubetinget fengsel var påkrevd. En slik konklusjon fremkom gjennom en konkret vurdering av de individualpreventive hensynene som ble vektet mot de allmennpreventive hensynene. Hensynene som talte mot bruk av ungdomsstraff var risikoen for ny kriminalitet og tiltaltes alder.

Både truslene i denne saken, LB-2015-136924, og truslene i Eidsivating lagmannsretts avgjørelse i LE-2019-43778, var drapstrusler. På tross av at det i begge sakene var snakk om drapstrusler, var det i denne saken ansett som «alvorlig kriminalitet», mens det i saken fra Eidsivating lagmannsrett ikke ble ansett som «alvorlig kriminalitet». I denne saken var det trusler fremsatt mot familiemedlem, mens det i saken fra Eidsivating lagmannsrett var trusler mot ansatte på boenheten som tiltalte bodde på. Det at truslene og volden ble rettet mot henholdsvis familiemedlem i den ene saken og ansatte på boenheten i den andre saken, ble ikke vurdert som moment i ene eller andre retning i noen av sakene. Det kan stilles spørsmål om hvorfor vurderingene ble forskjellige i disse dommene. I begge dommene var det i tillegg til truslene snakk om kroppskrenkelser og kroppsskade. Det var i de sakene snakk om voldslovbrudd på ulike bestemmelser i straffeloven. I Borgarting lagmannsretts sak var det overtredelse av § 219 som omhandler mishandling i nære relasjoner, ved blant annet trusler og vold. I saken fra Eidsivating lagmannsrett var det overtredelse av § 263 som omhandler trusler som er egnet til å skape alvorlig frykt. Hovedfokuset på vurderingen av «alvorlig kriminalitet» kan også ha vært på kroppskrenkelsene og kroppsskadene, og ikke på truslene, og derav ulikt resultat.

Gjennom Borgarting lagmannsretts dom kan det utledes den konklusjon at trusler og vold mot familiemedlem som beskrevet over er å anse som «alvorlig kriminalitet».

3.2.5 Borgarting lagmannsretts avgjørelse i LB-2014-155075

23. desember 2014 avsa Borgarting lagmannsrett dom⁸¹ på sak som omhandlet straffutmåling for et tilfelle av legemsbeskadigelse. Tiltalte var 17 år og 3 måneder på gjerningstidspunktet. Han hadde slått fornærmede minst to ganger med knyttet neve slik at nesa brakk og

---

⁸¹ LB-2014-155075

fornærmede fikk hjernerystelse. Det ble ansett å foreligge provokasjon fra fornærmede fordi fornærmede slo tiltalte først.

Resultatet av tingrettens dom var fengsel i ett år hvorav fire måneder betinget. Bakgrunnen for at ungdomsstraff ikke ble vurdert i tingretten var at de nye bestemmelsene vedrørende ungdomsstraff enda ikke var tredd i kraft ved domsavsigelse. Tiltalte var tidligere dømt til- og under soning av en deldom på ubetinget fengsel og betinget fengsel med vilkår. Etter dette lovbruddet ble det besluttet at det skulle utmåles en fellesstraff hvor det ble medregnet både legemsbeskadigelsen og den gjenværende delen av soningen fra den tidligere avsatte dommen. Da lagmannsretten behandlet saken var bestemmelsene vedrørende ungdomsstraff tredd i kraft, og de kom til at en passende fellesstraff var ungdomsstraff.

Lagmannsretten gikk grundig gjennom vilkårene for anvendelse av ungdomsstraff. Med utgangspunkt i forarbeidene⁸² anså lagmannsretten vilkåret om «alvorlig kriminalitet» som oppfylt:

«Det er openbart at det er tale om «gjentatt» kriminalitet. Det andre, alternative vilkåret – «alvorlig kriminalitet» - er også oppfylt. Den sikta er dømd for fleire tilfelle av «alvorlig kriminalitet», jf. Prop. 135 L (2010-2011) side 163-164 der departementet gjev uttrykk for at det er tale om «alvorlig kriminalitet» ved straffebod som har ei øvre strafferamme på fengsel i tre år eller meir.»

Det fremkommer av dommen at «Lagmannsretten meiner at sakstilhøvet ligg i kjerneområdet for bruk av ungdomsstraff». Tiltaltes livssituasjon var i utgangspunktet ikke ansett som en rehabiliteringssituasjon - som ungdomsstraff er kjerneområdet til - men de kriminelle handlingene var for alvorlige for å idømme samfunnsstraff, og ubetinget fengselsstraff var ikke særlig påkrevd. Grunnlaget for idømmelsen var forankret i strl. av 1902 § 229, som har en strafferamme på fengsel inntil fire år.

Det kan stilles spørsmål om hvorfor disse handlingene anses som «alvorlig kriminalitet», mens slag/kvelertak/biting og slag med flaske slik som i dommene til henholdsvis Hålogaland og Eidsivating lagmannsrett ikke gjør det. Det kunne vært tenkelig at skadepotensiale i handlingene hadde betydning. Samtidig var det stor skadepotensiale i dommen til Eidsivating

---

⁸² Prop. 135 L(2010-2011) s.163-164

lagmannsrett, selv om det ikke førte til skader, og i Hålogaland lagmannsretts dom førte den kriminelle handlingen til skader da fornærmede måtte sy et kutt i pannen.

Det er vanskelig å se klart i Borgarting lagmannsretts dom hvordan Borgarting lagmannsrett har vurdert grensene. Legemsbeskadigelse som dette tilfellet ble av Borgarting lagmannsrett ansett som «alvorlig kriminalitet».

3.2.6 Gulating lagmannsretts avgjørelse i LG-2017-92038

Gulating lagmannsrett avsa 15. august 2017 dom⁸³ på betinget fengsel i fem måneder med to års prøvetid med vilkår om ungdomsoppfølging i ett år. Anken gjaldt bevisbedømmelse og straffutmåling. Det ble funnet bevist at den tiltalte, en gutt på 15 ½ år, hadde slått og sparket fornærmede gjentatte ganger på skolen i skoletiden. Slagene ble utført mot fornærmedes hode og kropp. Volden resulterte i en løs tann, nesebrudd, kraftig hjernerystelse og forbigående bevissthetstap. I tillegg til de konkrete skadene resulterte også hendelsen i flere legebesøk, sykehusinnleggelse og tannlegebehandling.

Tingretten avsa dom på betinget fengsel med vilkår om ungdomsoppfølging. Lagmannsretten kom til samme resultat men med lengere varighet. Lagmannsretten anså handlingen som en «relativt alvorlig voldsforbrytelse».

Ungdomsstraff ble ikke vurdert, ei heller nevnt i dommen. Det fremkommer imidlertid at tiltalte ikke erkjente skyld. Forarbeidene presiserer at «Det er en forutsetning at et samtykke til ungdomsstraff også er et samtykke til at de forhold som barnet er dømt for legges til grunn i stormøte».⁸⁴ Erkjennelse av skyld er en av forskjellene ved ungdomsstraff og ungdomsoppfølging. Den ulike grensen utredes det nøye om i lagmannsretten. Ved ungdomsoppfølging er det ikke oppstilt krav i lovteksten om erkjennelse. Det er kun oppstilt krav om egnethet jf, strl. § 37 bokstav j. En slik mangel på erkjennelse av skyld kan ha vært mulig grunn for at ungdomsstraff ikke ble vurdert.

Dommen bruker også benevnelsen «relativt alvorlig forbrytelse» uten at de sier hva som ligger i det begrepet. Dommen gir derfor begrenset veiledning i hva som ligger i vilkåret om

---

⁸³ LG-2017-92038

⁸⁴ Prop. 135 L (2010-2011) s.164

«alvorlig kriminalitet». Det at lagmannsretten valgte å bruke ordet «relativt alvorlig» for å beskrive voldsforbrytelsen kan i seg selv tilsi at det er et grensetilfelle. Hva ligger i «relativt alvorlig»? På den andre siden ble ikke uttrykket knyttet spesifikt opp til vilkåret om «alvorlig kriminalitet», og det kan tenkes at lagmannsretten benyttet begrepet på en annen måte og med en annen «målestokk». Domsavsigelsen gir derfor svært begrenset veiledning i forhold til vilkåret om «alvorlig kriminalitet».

3.2.7 Borgarting lagmannsretts avgjørelse i LB-2018-190240

Borgarting lagmannsrett avsa 14. oktober 2019 dom⁸⁵ på ubetinget fengselsstraff for medvirkning til grov kroppsskade. Tiltalte var 17 år og 11 måneder på handlingstidspunktet. Hendelsen var en hevnaksjon på grunn av tidligere konflikt. Hendelsen besto i at åtte personer angrep fornærmede i et bingolokale. Fornærmede ble påført åtte-ni hugg/slag med en machete. Tiltaltes rolle i hendelsen beskrives av lagmannsretten slik:

«C har hatt en sentral rolle under hevnaksjonen. Han deltok i planleggingen, gjorde forberedende handlinger som å ta med seg kjetting/sykkellås og maskere seg. Han bidro aktivt under volden ved at han først dyttet J, og deretter sto sammen med H mens han utøvte volden. H kunne dermed hugge/slå med macheten i tillit til at C også ville utøve vold dersom dette ble nødvendig.»

Tingretten kom til at riktig straff var deldom på fengsel i to år, hvorav et år og tre måneder skulle gjøres betinget. Lagmannsretten presiserte at det var snakk om «alvorlig, gjentatt og økende voldskriminalitet». Bakgrunnen for at det ikke resulterte i ungdomsstraff var ikke fordi det ikke forelå «alvorlig kriminalitet». Begrunnelsen for at lagmannsretten idømte ubetinget fengselsstraff var basert på en samlet vurdering av flere momenter. For det første tilsa alderen til tiltalte at ungdomsstraff ikke skulle anvendes da han var tett opp mot 18 år. For det andre var tiltalte tidligere idømt ungdomsstraff, selv om han fikk flere sjanser ble ikke ungdomsstraffen fullført. Videre viste de til at det var snakk om alvorlig, gjentatt og økende voldskriminalitet. I tillegg hadde tiltalte vært varetektsfengslet i åtte måneder for ny voldskriminalitet. Det siste momentet som spilte inn på helhetsvurderingen var resultatet fra

---

⁸⁵ LB-2018-190240

personundersøkelsen. Det fremkom av dommen ikke klart hva som ble utledet av undersøkelsen, men det antas at tiltalte ikke ble ansett som egnet for ungdomsstraff.

Medvirkning til grov kroppsskade ble av Borgarting lagmannsrett ansett som «alvorlig kriminalitet», mens ett tilfelle av grov kroppsskade ble av Hålogaland lagmannsrett ikke ansett som «alvorlig kriminalitet» i LH-2019-39565. Det var i sistnevnte sak en hendelse hvor tiltalte med stor kraft slo fornærmede i pannen med en halvfull flaske vodka, hvor fornærmede fikk kutt i pannen og måtte sy fire sting. Det var av lagmannsretten omtalt som en nødvergesituasjon. Det kan tenkes at kroppsskaden i denne saken av Borgarting lagmannsrett er ansett som grovere enn i Hålogaland lagmannsretts dom på grunn av at volden er utført av flere. Det ble i begge sakene brukt redskap, henholdsvis machete og en flaske vodka. I denne saken fra Borgarting lagmannsrett var det heller ikke tiltalte som brukte macheten, slik som tiltalte brukte vodkaflasken i dommen fra Hålogaland lagmannsrett. Det fremkommer klart gjennom denne sammenligningen av disse nylige avsagte dommene, at grensen for «alvorlig kriminalitet» fortsatt er ansett som uklar.

Det kan på bakgrunn av Borgarting lagmannsretts avgjørelse i LB-2018-190240 utledes den konklusjon at medvirkning til grov kroppsskade slik som i den aktuelle saken er «alvorlig kriminalitet», jf. strl. § 52 a bokstav b.

3.3 Seksuallovbrudd

3.3.1 Innledende bemerkninger

Seksuallovbrudd reguleres av straffeloven kapittel 26. Svært mange av sakene om seksuallovbrudd ligger i øvre sjikt av straffespekteret hvor vurderingstemaet er hvorvidt det skal idømmes reaksjon i frihet eller ikke. Altså er det spørsmål om det skal anvendes ubetinget fengsel eller ungdomsstraff.

Det fremkommer av statistisk sentralbyrå at «tendensen til nedgang over tid i straffede ungdommer og unge voksne gjelder for de fleste lovbruddsgruppene, men med det betydelig unntak for seksuallovbrudd. (...) Økningen siden 2015 handler i hovedsak om befatning med

bilder som viser overgrep av eller seksualiserer barn og ungdom under 18 år (straffelovens § 311).»⁸⁶

Det er inkludert kun noen få av de dommene som er avsagt som i hovedsak behandlet vurderingstemaet om det skulle anvendes ubetinget fengselsstraff eller ungdomsstraff, og hvor det var utvilsomt at vilkåret om «alvorlig kriminalitet» var oppfylt. Det foreligger også avgjørelser hvor vilkåret om «alvorlig kriminalitet» ikke er tatt opp til vurdering og hvor ungdomsstraff er avfeid av andre grunner. Også disse dommene er begrenset i det følgende kapittelet.

3.3.2 Høyesteretts avgjørelse i HR-2017-579-A

Høyesterett avsa en av få dommer⁸⁷ vedrørende ungdomsstraff 16. mars 2017. Saken gjaldt straffutmåling for seksuell omgang til samleie med barn under 14 år. Tiltalte var 17 år og ni måneder på handlingstidspunktet. Tiltalte hadde vaginale samleier med fornærmede seks til sju ganger i løpet av cirka en måned. Tiltalte og fornærmede hadde bekjentskap med hverandre, og deres forhold hadde ifølge lagmannsretten «til en viss grad [har] hatt preg av et kjæresteforhold». Forholdet tok slutt etter en måneds tid. Til tross for dette var ikke tiltalte klar over fornærmedes alder. De seksuelle handlingene bar ikke preg av mishandling eller vold. Det ble senere tatt ut tilleggstiltale på tiltalte vedrørende bedrageri og bruk av annens identitet.

Tingretten og lagmannsretten kom til ulikt resultat. Moss tingrett avsa dom på ungdomsstraff, mens Borgarting lagmannsrett avsa dom på fengselsstraff i tre år hvor fullbyrdelse av to år av straffen utsettes med en prøvetid på tre år. Lagmannsrettens dom ble avsagt under dissens. Flertallet konkluderte med at ungdomsstraff kunne anvendes. Begrunnelsen var at tiltalte ikke ble ansett tilstrekkelig motivert i tillegg til at allmennpreventive hensyn talte mot.

Høyesterett kom gjennom en grundig drøftelse til at ungdomsstraff var riktig straffart. I tillegg til at ungdomsstraffens vilkår ble vurdert, vurderte Høyesterett også spørsmålet om ungdomsstraff kunne anvendes da det ene forholdet i tiltalen fant sted etter at tiltalte var fylt

---

⁸⁶ Sjeldnere dom og fengsel til ungdom, Statistisk sentralbyrå, 09.12.19 - <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/sjeldnere-dom-og-fengsel-til-ungdom>

⁸⁷ HR-2017-579-A

18 år. Høyesterett kom til at ungdomsstraff ikke var utelukket. De forholdene som kunne begrunne anvendelse av ungdomsstraff fant sted før tiltalte var fylt 18 år, og det var mindre vesentlige forhold som var begått etter tiltalte hadde fylt 18 år.⁸⁸

Høyesterett anså vilkåret om «alvorlig kriminalitet» klart oppfylt. Begrunnelsen ble forankret i proposisjonen⁸⁹ s.164 hvor departementet bemerker at «alvorlig kriminalitet» «bør forbeholdes straffebud med en strafferamme på fengsel i 3 år eller mer». Seksuell omgang til samleie med barn under 14 år har en strafferamme på fengsel inntil 10 år jf. strl. § 299.

Momenter av betydning ved utmåling av straffen var aldersforskjellen, det kjærestelignende forholdet som var mellom tiltalte og fornærmede, og tiltaltes individuelle forhold, herunder at han var på rett spor i livet og at det forelå behov for veiledning og oppfølging.

6-7 vaginale samleier med barn under 14 år som fant sted i løpet av omentrent en måned ble av Høyesterett ansett som «alvorlig kriminalitet» jf. strl. § 52 a bokstav b. En eventuell grense for vilkåret om «alvorlig kriminalitet» vil derfor ha ligge under et slikt tilfelle.

3.3.3 Agder lagmannsretts avgjørelse i LA-2019-28459

6. juni 2019 avsa Agder lagmannsrett dom⁹⁰ på ungdomsstraff. Saken gjaldt spørsmål om straff for et tilfelle av sovevoldtekt jf. strl. § 292 jf. § 291. Tiltalte var 17 år og 11 måneder på gjerningstidspunktet. Tiltalte var på besøk hos fornærmede. Fornærmede hadde ikke gjort noe som tilsa at hun ønsket å ha sex. Tiltalte hadde heller ikke oppfattet at fornærmede hadde et ønske om sex. De sovnet samtidig i samme seng. Fornærmede var ikledd t-skjorte og truse og tiltalte var ikledd olabukse og underbukse. Morgenen etter lå tiltaltes klær på gulvet og tiltalte lå over fornærmede med penis inne i hennes vagina. Tiltalte og fornærmede hadde tidligere hatt et kjæresteforhold, og fornærmede hadde fått ny kjæreste.

Tingretten dømte tiltalte til ungdomsstraff. Lagmannsretten konkluderte også med dom på ungdomsstraff da de anså alle vilkårene som oppfylte. Det ble ikke presisert om det var snakk om «gjentatt kriminalitet» eller «alvorlig kriminalitet». Det var dog kun snakk om ett tilfelle, og naturligvis anså lagmannsretten dermed handlingen som «alvorlig kriminalitet». Det

---

⁸⁸ Dommens avsnitt 19

⁸⁹ Prop. 135 L (2010-2011)

⁹⁰ LA-2019-28459

fremkom ikke klart av dommen hvorvidt tiltalte og fornærmedes forhold var av betydning for straffutmålingen.

Gjennom Agder lagmannsretts' vurdering kan det utledes at et tilfelle av sovevoldtekt er «alvorlig kriminalitet» jf. strl. § 52 a bokstav c. En eventuell grense for «alvorlig kriminalitet» må dermed ligge under sovevoldtekt som i denne saken.

3.3.4 Frostating lagmannsretts avgjørelse i LF-2016-37716

Frostating lagmannsrett avsa 1. juli 2016 dom⁹¹ på ungdomsstraff. Saken omhandlet sovevoldtekt, jf. strl. 1902 § 192 andre ledd bokstav a jf. første ledd bokstav b. Tre bekjente dro til Trondheim for å feste, ha det hyggelig og om mulig skaffe damer. De bestemte seg for å ta inn på hotell for å overnatte. Etter deres ønske fikk de ett rom med en dobbeltseng og en enkeltseng. Fornærmede kom til hotellrommet etter B hadde kontaktet henne. B og fornærmede var gode venner, mens fornærmede aldri hadde møtt de to andre tiltalte, A og C. Fornærmede røykte hasj, drakk gin og tok 3-5 piller sammen med B. Fornærmede satte seg på senga i påvente av at pillene skulle slå inn. Deretter var det i et tidsrom uvisst hva som skjedde. Tidlig på morgenen ble det flere ganger filmet at fornærmede lå naken nedentil hvor rumpen ble «knadd» og C hadde seksuell omgang med henne. Det ble også tatt ett bilde av fornærmedes rumpe som hadde sæd mellom «rumpeballene» og nedover i skrittet. Det var utvilsomt B som filmet, og han hadde i tillegg sendt film til fire av hans venner via «snapchat». Fornærmede husker ingen ting av hendelsen, men det var utvilsomt fornærmede som var filmet.

A og C var over 18 år på handlingstidspunktet, og videre fremstilling vil derfor være Bs straffutmåling. B var 17 år og 3 måneder på gjerningstidspunktet. B hadde medvirket til voldtekten ved å ha gitt fornærmede pillene, tatt filmer og bilde av overgrepet, og delt film av samleiet. Den straffbare handlingen har en strafferamme på fengsel fra 3 til 10 år.

Tingretten idømte B bot for bruk av narkotika, men frifant han for voldtekt. Frostating lagmannsrett idømte B ungdomsstraff. Lagmannsretten viste til at vilkåret om «gjentatt eller alvorlig kriminalitet» var oppfylt da det var snakk om en alvorlig straffbar handling.

---

⁹¹ LF-2016-37716

Frostating lagmannsrett går ikke nærmere inn på hvert enkelt moment av medvirkningen. Tiltalte medvirket som nevnt av flere årsaker. For det første hadde tiltalte gitt fornærmede pillene. Tiltalte kjente til virkningen av pillene. Videre medvirket han ved å ha filmet og fotografert overgrepet. Til slutt medvirket tiltalte ved å ha delt filmen av samleiet. Lagmannsretten tok en helhetlig vurdering, og det fremkom ikke at det var en mindre del av overtredelsen som var utgangspunktet eller fokuset ved vurderingen.

Det kan stilles spørsmål om medvirkning til voldtekt kun anses som alvorlig kriminalitet i tilfeller hvor det er medvirket med akkurat disse tre faktorene som var tilfelle i denne saken; gi piller, filme/fotografere, og spre video. Eller kan det tenkes at medvirkning til voldtekt hvor en person kun har gjort en av delene, enten gitt piller, eller filmet/fotografert, eller delt video, også er ansett som «alvorlig kriminalitet»? Det eneste som fremkommer er at medvirkningen til B er større enn medvirkningen til A. A medvirket ved å kna og stryke fornærmedes rumpe hvor fingrene nesten gikk ned i skrittet. Men siden det ikke vurderes ungdomsstraff for A, vil det ikke gi grunnlag for veiledning.

På bakgrunn av Frostating lagmannsretts avgjørelse i LF-2016-37716 kan det utledes den konklusjon at medvirkning til sovevoldtekt ved å gi piller, filme/fotografere, og spredning av video, er å anse som «alvorlig kriminalitet» etter strl. § 52 a bokstav b.

3.3.5 Gulating lagmannsretts avgjørelse i LG-2018-9482

Gulating lagmannsrett avsa 22. mars 2018 dom⁹² på betinget fengsel i 1 år og 6 måneder. Saken gjaldt seksuell omgang med mindreårige jf. strl. § 300 jf. § 299. Tiltalte var 17 år og 5 måneder på handlingstidspunktet. Fornærmede var 13 år og 9 måneder. Den seksuelle omgangen var frivillig og bar ikke preg av utnyttelse. Et sentralt vurderingstema var hvorvidt det var grunnlag for straffritak på bakgrunn av jevnbyrdighet i alder og utvikling. Lagmannsretten kom til at det forelå jevnbyrdighet i utvikling, men at aldersforskjellen var for stor for straffritak.

Jæren tingrett avsa dom på betinget fengsel i 1 år og 6 måneder. Jæren tingrett vurderte spørsmålet om ungdomsstraff inngående.⁹³ Lagmannsretten kom til at anken skulle forkastes.

---

⁹² LG-2018-9482

⁹³ TJARE-2017-126185

Tingrettens dom ble derfor stående som gjeldende. Lagmannsrettens vurdering av straffutmålingen tok utgangspunktet i normalstraffen for handlingen som er fengsel i fire år. Strafferammen på straffebudet er fra 3 til 15 års fengsel.

Lagmannsretten støttet seg til partenes enighet om at ubetinget fengsel var uaktuelt pga. tiltalte alder. Lagmannsretten viste til at det ikke forelå grunnlag for ungdomsstraff i denne saken. Det forelå dissens i den videre vurderingen av hva som var riktig straffart. Flertallet var, i likhet med tingretten, kommet til betinget fengsel. Selv om allmennpreventive hensyn kan tale mot betinget fengsel, mente flertallet at det var tilstrekkelig straff da straffen i seg selv sendte ut et klart signal til ungdommer om at slike hendelser var straffbare. Mindretallet mente samfunnsstraff var riktig straffart. Mindretallet sa seg uenig i flertallets vurdering vedrørende allmennpreventive hensyn. De mente det var viktig å markere det særskilte vern barn under 14 år hadde mot å bli utsatt for seksuelle handlinger. Vernet gjaldt også seksuelle handlinger fra andre ungdommer.

Lagmannsretten vurderte ikke ungdomsstraff da de mente det ikke forelå grunnlag for slik straff. Bakgrunnen var at det ikke forelå et behov for restorative justice. Tiltalte hadde bidratt i stor grad ved å ha forklart seg i større utstrekning enn hva fornærmede selv hadde gjort. Det var derfor ikke behov for en straffart hvor formålet var gjennomrettelse og rehabilitering. Det kan likevel utledes en liten grad av veiledning for om lagmannsretten vurderte handlingen som «alvorlig kriminalitet» etter strl. § 52 a bokstav b, da lagmannsretten uttalte at «det er en alvorlig straffbar handling å ha seksuell omgang med barn under 14 år».

Saken ble anket til Høyesterett, men ble ikke fremmet da det ikke forelå tilstrekkelig grunn.⁹⁴

Gulating lagmannsretts avgjørelse i LG-2018-9482 gir lite holdepunkt for hva som utgjør «alvorlig kriminalitet».

3.3.6 Borgarting lagmannsretts avgjørelse i LB-2015-90290-3

29. september 2017 avsa Borgarting lagmannsrett dom⁹⁵ på samfunnsstraff. Saken gjaldt anskaffelse av seksuell omgang ved truende adferd to dager på rad, jf. strl. av 1902 § 192

---

⁹⁴ HR-2018-881-U

⁹⁵ LB-2015-90290-3

første ledd bokstav jf. annet ledd a, jf. § 206. På en videregående skole truet tiltalte fornærmede to dager på rad, til blant annet å suge hans penis. Tiltalte truet med å fortelle fornærmedes kjæreste at tiltalte og fornærmede hadde hatt omfattende kontakt – slik at fornærmedes kjæreste skulle bli sjalu/sint. Tiltalte var klar over at det ville sette kjæresteforholdet i fare. På gjerningstidspunktet var tiltalte 17 år og 8 måneder, og fornærmede var 16 år. Tiltalte hadde bygget opp et tillitsforhold overfor fornærmede, og tillitsforholdet ble klart brutt.

Tiltalte ble i Asker og Bærum tingrett idømt fengsel i fire år, hvorav tre år betinget. Tiltalte ble i lagmannsretten dømt til samfunnsstraff. Lagmannsrettens vurderingstema var om det skulle anvendes samfunnsstraff eller ungdomsstraff, og konkluderte med at ungdomsstraff ikke kunne anvendes i dette tilfellet. Det ble vist til flere momenter som begrunnelse for at ungdomsstraff ikke kunne anvendes. For det første lå et slikt alvorlig seksuallovbrudd i øvre grense for ungdomsstraffens anvendelsesområde. Det fremkom ikke hvorvidt hendelsen passerte den øvre grense. Det kan tenkes at tilfellet lå i grenseland, og at det ikke ble tatt standpunkt til det da det forelå andre/flere momenter som kunne brukes. For det andre var tiltalte nær 18 år, og hans alder talte ikke for anvendelse av ungdomsstraff. For det tredje trekker de frem momentet om ungdomsstraff var egnet reaksjonsform for tiltalte. Tiltalte nektet for straffskyld, og det hadde gått lang tid fra hendelsen skjedde. Tiltalte og fornærmede hadde ikke hatt kontakt i tiden etter det skjedde. På bakgrunn av de nevnte momentene konkluderte lagmannsretten i at ungdomsstraff ikke var egnet reaksjon. Utgangspunktet for straffart ville vært deldom, men siden det forelå svært lang saksbehandlingstid anså lagmannsretten samfunnsstraff som riktig reaksjon.

Lagmannsretten viser til at hendelsen ligger i øvre sjikt av ungdomsstraffens anvendelsesområde. Det fremkom dog ikke klart hvorvidt det var snakk om «gjentatt kriminalitet» eller «alvorlig kriminalitet». Lagmannsretten viser til at det ikke var tvilsomt at det var snakk om et alvorlig seksuallovbrudd, og at ved alvorlige seksuallovbrudd blir vurderingstemaet i hovedsak grensen opp mot ubetinget fengsel. Lagmannsretten drøftet seg igjennom flere momenter som ble ansett «problematiske», og vilkåret om «alvorlig kriminalitet» var ikke blant de momentene som ble drøftet. På bakgrunn av dette kan det derfor antas at vilkåret ikke ble ansett problematisk, og at handlingen ble ansett som «alvorlig kriminalitet».

På bakgrunn av Borgarting lagmannsretts avgjørelse i LB-2015-90290-3 var anskaffelse av seksuell omgang med truende adferd ansett som «alvorlig kriminalitet».

3.3.7 Agder lagmannsretts avgjørelse i LA-2019-75567

5. september 2019 ble det avsagt dom⁹⁶ av Agder Lagmannsrett hvor tiltalte ble idømt ungdomsstraff. Saken gjaldt voldtekt av barn under 14 år, nærmere bestemt søskenincest. Tiltalte var 17 år på handlingstidspunktet. Fornærmede, som også var tiltaltes halvsøster, var sju år yngre enn tiltalte. Tiltalte og fornærmede bodde sammen. Tiltalte disponerte PC på sitt rom, og han hadde stor interesse for data, programmering og dataspill. Fornærmede hadde tillatelse til å delta i spillene på rommet hans. Den seksuelle aktiviteten begynte ved disse tilfellene da fornærmede var på tiltaltes rom. Tiltalte kledte av søsteren, og strøk over kjønnsorganet hennes med hånden. Fornærmede befant seg enten liggende i senga, sittende på fanget til tiltalt, eller stående med spredte ben foran tiltalte. Tiltalte ga fornærmede belønning for at han fikk kle av og ta på henne. Belønningen var tilgang til spill.

Vestfold tingrett idømte tiltalte til fengsel i tre år og seks måneder, hvorav to år og seks måneder ble gjort betinget. Agder Lagmannsretts idømte ungdomsstraff. Lagmannsretten begrunnet det basert på en helhetlig vurdering hvor individualpreventive og allmennpreventive hensyn ble vurdert mot hverandre. Tiltaltes svært unge alder og hans uforbeholdne tilståelse var sentrale momenter som talte for ungdomsstraff.

Forbrytelsen ble klart ansett omfattet av vilkåret om alvorlig eller gjentatt kriminalitet. Det fremkom ingen nærmere drøftelse om det var dekket av «alvorlig kriminalitet», «gjentatt kriminalitet» eller begge alternativene. Hendelsene hadde skjedd over en periode, og det ble ikke sett på enkelthendelsene i vurderingen av det straffbare forholdet. Da det straffbare forholdet heller ikke ble nærmere beskrevet som enkeltforhold, vil det være vanskelig å trekke konklusjon på hvilke enkeltforhold som ble ansett som «alvorlig kriminalitet».

Det kan på bakgrunn av avgjørelsen av Agder lagmannsrett i LA-2019-75567 trekkes den konklusjon at det seksuelle forholdet som har funnet sted over tid kan som helhet betegnes

---

⁹⁶ LA-2019-75567

som «alvorlig kriminalitet» etter strl. § 52 a bokstav b.

3.3.8 Agder lagmannsretts avgjørelse i LA-2017-30801

8. juni 2017 avsa Agder lagmannsrett dom⁹⁷ på 358 timer samfunnsstraff for et tilfelle av seksuell omgang med mindreårig jf. strl. §299 bokstav a, jf. § 300. Tiltalte som var 15 år og 11 måneder, hadde ved en anledning samleie med fornærmede som var 11år og 11 måneder gammel. Tingretten kom til samme resultat.

Lagmannsretten anså alle vilkår for ungdomsstraff oppfylt. Seksuell omgang med mindreårige som i sakens tilfelle ble av Agder lagmannsrett ansett som «alvorlig kriminalitet»: «Den forbrytelse som siktede er funnet skyldig i, omfattes klart av alternativet alvorlig kriminalitet i bokstav b.» Da lagmannsretten ikke kom til anvendelse av ungdomsstraff var det på bakgrunn av at samfunnsstraff ble ansett som en mer hensiktsmessig reaksjon. Lagmannsretten begrunnet det i at det ikke ble ansett hensiktsmessig med slike kontrolltiltak som ungdomsstraff innebærer. Gjenopprettende del med møte av fornærmede var også ansett uaktuelt.

Seksuell omgang med mindreårige er av Agder lagmannsrett ansett som «alvorlig kriminalitet», jf. strl. § 52 a bokstav b.

3.3.9 Hålogaland lagmannsretts avgjørelse i LH-2018-111208

Ved dom 1. oktober 2018⁹⁸ avsa Hålogaland lagmannsrett ungdomsstraff for et tilfelle av seksuell omgang med barn under 14 år og flere tilfeller av deling av seksualiserte bilder/videoer av seg selv gjennom kommunikasjonstjenesten «Snapchat». Det fremkom av lagmannsrettens avgjørelse at: «Tiltalte hadde etablert et handlingsmønster der han sendte bilder med seksuelt innhold og maste om å få ha se overfor en rekke svært unge jenter.» Den seksuelle omgangen gikk ut på at tiltalte førte hans penis inn i fornærmedes skjede. Samleiet skjedde på fornærmedes rom, og bar preg av utnyttelse. Tiltalte var 15 år på handlingstidspunktet, mens fornærmede var 13 år.

---

⁹⁷ LA-2017-30801

⁹⁸ LH-2018-111208

Salten tingrett idømte tiltalte kun bot da tiltalte ble frifunnet for den seksuelle omgangen. I ankebehandlingen for lagmannsretten ble det foretatt full ny prøving av saken.

Lagmannsretten anså alle vilkårene for ungdomsstraff oppfylte. Det ble ikke ansett som tvilsomt at det var snakk om «alvorlig kriminalitet». Det forelå jevnbyrdighet i alder, men det førte ikke til mildere straffart. Lagmannsretten mente hans behov for å utvikle relasjons og samhandlingskompetanse talte for at ungdomsstraff skulle anvendes.

Det fremkommer av Hålogaland lagmannsrett som klart at seksuell omgang med barn under 14 år og flere tilfeller av deling av seksualiserte bilder/videoer av seg selv gjennom kommunikasjontjenesten «Snapchat» dekkes av vilkåret om «alvorlig kriminalitet» etter strl. § 52 a bokstav b.

3.3.10 Gulating lagmannsretts avgjørelse i LG-2018-24847

28. juni 2018 avsa Gulating lagmannsrett dom⁹⁹ på samfunnsstraff i 420 timer for et tilfelle av voldtekt til samleie. Fornærmede gjorde både verbal og fysisk motstand mot tiltalte da tiltalte holdt et fast tak rundt armene til B så hun falt ned på senga, skjøv trusen til fornærmede til siden og førte penis inn i hennes vagina. Tiltalte var 17 år og en måned på handlingstidspunktet. Både tiltalte og fornærmede var begge særlige sårbare personer.

Stavanger tingrett avsa dom på fengsel i tre år og fire måneder. Lagmannsretten idømte samfunnsstraff. Bakgrunnen for at lagmannsretten ikke anvendte ungdomsstraff i denne saken var at det ikke var en passende reaksjonsform og tiltalte ble ikke ansett som egnet da det forelå mangel på motivasjon. Det fremkom ingen klar vurdering av hvorvidt handlingen ble ansett som «alvorlig kriminalitet», men det ble ikke problematisert noe rundt vilkåret om «alvorlig kriminalitet». Det kan av den grunn tenkes at lagmannsretten anså vilkåret som uproblematisk og oppfylt.

Det kan ut fra Gulating lagmannsretts avgjørelse ikke oppstilles klar konklusjon for om voldslovbrudd i dommen er «alvorlig kriminalitet» etter strl. § 52 a bokstav b.

---

⁹⁹ LG-2018-24847

3.3.11 Frostating lagmannsretts avgjørelse i LF-2017-150633

12. januar 2018 avsa Frostating lagmannsrett dom¹⁰⁰ på ungdomsstraff for to tilfeller av samleie med barn under 14 år og et tilfelle av seksuell handling med barn under 16 år. Det er tre fornærmede i saken. Den første fornærmede var tiltaltes stesøster, heretter omtalt som «fornærmede 1». Over en periode på underkant av to år gjennomførte tiltalte samleie med fornærmede 1. Lagmannsretten finner det bevist at det i hvert fall ble gjennomført 5-10 samleier mens fornærmede 1 var under 14 år. Tiltalte fikk i tillegg fornærmede til å onanere seg mange ganger. Den andre fornærmede var tiltaltes søskenbarn, heretter fornærmede 2. Også dette skjedde over en periode på underkant av to år. Tiltalte fikk fornærmede 2 til å onanere ham ved flere anledninger. Tiltalte har også ved en anledning ført sin penis mellom kjønnsleppene hennes, uten å klare å trenge inn i henne da hun var for trang. Tiltalte fikk i tillegg fornærmede 2 til å suge hans penis ved to til tre anledninger. Den tredje fornærmede var en venninne av tiltaltes stesøster, som var på besøk hos stesøsteren, heretter fornærmede 3. Tiltalte kom inn på rommet til fornærmede 1 og la seg mellom fornærmede 1 og fornærmede 3 for å se på film. Tiltalte fikk fornærmede 1 til å onanere tiltalte. Mens fornærmede 3 lot som hun sov, og mens fornærmede 1 onanerte tiltalte, tok tiltalte trusen til fornærmede 3 ned for så å berøre henne på innsiden av lårene og kløp henne på rumpeballene. Alle tre fornærmede var mellom 11 og 14 år da hendelsene skjedde. Tiltalte var mellom 15 år og 16 år og ni måneder. Både fornærmede 1 og fornærmede 2 har hatt noe problemer som følge av hendelsene.

Tingretten avsa dom på fengsel i fire år og seks måneder hvorav to år og seks måneder utsettes med en prøvetid på to år. Lagmannsrettens begrunnelse for ungdomsstraff var basert på en vurdering av individualpreventive og allmennpreventive hensyn i tilknytning til ungdomsstraffens øvre grense. Det fremkommer som klart at vilkåret om «gjentatt eller alvorlig kriminalitet» er oppfylt. Lagmannsretten går ikke nærmere inn og spesifiserer om det er snakk om gjentatt eller alvorlig.

Momenter som er brukt ved avgjørelsen: For det første var tiltaltes lave alder et moment i vurderingen. Den lave alderen talte for anvendelse av ungdomsstraff, og mot anvendelse av ubetinget fengselsstraff. Det ble vist til at tiltalte ikke var fylt 15 år da de første hendelsene fant sted. Et annet moment som ble vurdert var om det forelå jevnbyrdighet i alder.

---

¹⁰⁰ LF-2017-150633

Lagmannsrettens konklusjon var at det ikke forelå jevnbyrdighet i alder, men at den begrensede aldersforskjellen fikk en viss betydning og måtte hensyntas ved utmåling.

Tilfellet i Frostating lagmannsretts avgjørelse i LF-2017-150633 oppfylte vilkåret om «gjentatt eller alvorlig kriminalitet» i strl. § 52 a bokstav b. I hvilken grad det forelå «alvorlig kriminalitet» kan det ikke utledes klar konklusjon på.

3.4 Vinningslovbrudd

3.4.1 Innledende bemerkninger

Vinningslovbrudd reguleres av straffeloven kapittel 27. Vinningslovbrudd inkluderer tyveri, underslag, ran, utpressing, heleri og hvitvasking. Fellesbetegnelsen er at det omhandler penger, eller noe som kan omgjøres i penger.

Gjennom domsanalysene skal det forsøkes å finne en grense for hvilke vinningslovbrudd som anses som «alvorlig kriminalitet» jf. strl. § 52 a bokstav b.

3.4.2 Gulating lagmannsretts avgjørelse i LG-2018-85658

Gulating lagmannsrett avsa 24. august 2018¹⁰¹ dom på ungdomsstraff for ran og narkotikalovbrudd. Saken omhandlet spørsmål om straffutmåling for ran og narkotikalovbrudd. Tiltalte var 16 år og 11 måneder på gjerningstidspunktet. Han hadde ranet til seg en pakke med 100 tabletter 2mg xanor på et apotek ved å true den ansatte med kjøkkenkniv.

Ran etter § 327 har en strafferamme på fengsel inntil 6 år. I tillegg til ranet forelå det flere mindre straffbare forhold som kvalifiserte til bøteforhold. De ble ansett som skjerpende ved utmåling av straffen.

Tiltalte ble i Sunnhordland tingrett dømt til 11 måneder fengsel. Ungdomsstraff var utelukket ved domsavsigelse i tingretten fordi det forelå ikke samtykke fra domfelte og vergen. Da saken ble behandlet i lagmannsretten hadde både tiltalte og verge samtykket til

---

¹⁰¹ LG-2018-85658

ungdomsstraff. Individualpreventive hensyn talte også klart for ungdomsstraff, og Gulating lagmannsrett anså vilkårene for ungdomsstraff oppfylte. Det ble ikke tatt en konkret vurdering av vilkårene for ungdomsstraff. Vurderingstemaet lå i hovedsak på vekting av individualpreventive hensyn mot allmennpreventive hensyn.

Lagmannsretten vurderte at i denne situasjonen vil ranshandlingen være for alvorlig for betinget fengselsstraff på bakgrunn av allmennpreventive hensyn. Likevel idømmer de ungdomsstraff, som kan anses som en mildere straffart enn fengselsstraff. Men selv om ungdomsstraff kan anses som en mildere straffart enn betinget fengsel, vil den kunne være mer krevende og innebærer andre krav. Også ungdomsstraff vil være en reaksjon i frihet, men på en annen måte enn betinget fengselsstraff.

Et ran av medikamenter på apotek utført med kniv som i denne saken er av Gulating lagmannsrett ansett som «alvorlig kriminalitet».

3.4.3 Borgarting lagmannsretts avgjørelse i LB-2017-143649

13. november 2017 avsa Borgarting lagmannsrett dom¹⁰² på betinget fengsel i seks måneder med prøvetid på to år med særvilkår om gjennomføring av ungdomsoppfølging. Saken gjaldt medvirkning til simpelt ran av bensinstasjon. Tiltalte var 16 år på handlingstidspunktet.

Sammen med to andre ranet tiltalte bensinstasjonen Shell. Ranet ble foretatt i åpningstiden og stasjonen var bemannet med to ansatte på jobb. Tiltalte tok ikke noe selv, men oppførte seg truende. Han sto i døråpningen og sa noe lignende som «ikke rør dere» mens han holdt en spiss gjenstand med strak arm mot en ansatt. De to andre tiltalte stjal snus og brus. I tillegg opptrådte den ene truende mot personalet med en tapetkniv. Det hele skjedde raskt, og ranet tok rundt 40 sekunder fra de gikk inn og til de var ute.

Follo tingrett idømte betinget fengsel i åtte måneder med vilkår om ungdomsoppfølging. Borgarting lagmannsrett dømte tiltalte til betinget fengsel i seks måneder med vilkår om ungdomsoppfølging. Bakgrunnen for at ungdomsstraff ikke ble idømt var at det ikke ble ansett som aktuell reaksjon for tiltalte da det ikke forelå «gjentatt kriminalitet». Det var heller ikke særlig påkrevd med ubetinget fengsel jf. strl. § 33. Lagmannsretten vurderte ikke konkret

---

¹⁰² LB-2017-143649

hvorvidt tilfellet gikk inn under «alvorlig kriminalitet». De fastslo at det ikke var tale om gjentatt kriminalitet, og derfor var ikke vilkåret oppfylt. Ut fra at lagmannsretten da ikke fant vilkåret oppfylt, ble ikke handlingen ansett som «alvorlig kriminalitet», og at for å idømme ungdomsstraff ved en handling som ikke er tale om alvorlig kriminalitet så måtte det vært tale om gjentakelse.

Både i denne saken og i avgjørelsen til Gulating lagmannsrett, LG-2018-85658 var det bruk av redskap, og ranet ble utført mot utsalgssted hvor de fornærmede var på jobb. Det ble benyttet avkuttet tapetkniv i denne saken, og 30 cm lang kjøkkenkniv i Gulating lagmannsretts sak. Det var altså snakk om kniv i begge sakene, men knivene var noe ulike. En 30 cm lang kjøkkenkniv er trolig ansett som mer skremmende enn en avkuttet tapetkniv. Videre ble ranet i denne saken utført mot ansatte på en bensinstasjon, mens det i Gulating lagmannsretts sak ble utført mot ansatte på apotek. Det kan stilles spørsmål om vurderingen var ulik ut ifra hvor ranet fant sted. Av Gulating lagmannsretts avgjørelse fremkom det at ranet ble «foretatt mot apotekansatte som var i en forsvarsløs posisjon»¹⁰³. I Borgarting lagmannsretts avgjørelse fremkom det at ran av bensinstasjoner ble ansett som et alvorlig samfunnsproblem hvor allmennpreventive hensyn gjorde seg særlig gjeldende.

Det forelå dog klare forskjeller mellom hendelsene i de to dommene. For det første ble ranet i denne saken utført av flere i fellesskap, noe som ble ansett som skjerpende moment. Videre var det i denne saken snakk om medvirkning. Til slutt ble det i Gulating lagmannsretts dom ranet tablett, mens tiltalte ikke tok noe i Borgarting lagmannsretts dom.

Ut fra lagmannsrettens vurdering kan det trekkes den konklusjon at medvirkning til ran, som i Borgarting lagmannsretts avgjørelse¹⁰⁴, i utgangspunktet ikke anses som «alvorlig kriminalitet» etter strl. § 52 a bokstav b.

3.4.4 Borgarting lagmannsretts avgjørelse i LB-2018-183637

Borgarting lagmannsrett avsa 25. februar 2019 dom¹⁰⁵ på ubetinget fengsel i fire år for ran og grov voldtekt. Tiltalte og fornærmede møttes for overdragelse av en mindre mengde hasj i en

---

¹⁰³ LG-2018-85658

¹⁰⁴ LB-2017-143649

¹⁰⁵ LB-2018-183637

halvåpen «grillhytte». Han hadde en kamerat som ventet på området, og som var hovedmannen under ranet. Kameraten var maskert med noe som lignet en finlandshette. Kameraten ranet fornærmede i det han holdt armen rundt halsen hennes slik at hun fikk kvelningsfølelse. Kameraten truet fornærmede med å bruke kniv om tingene ikke ble overlevert. Fornærmede ble fratatt genser, mobiltelefon og tilgang til denne ved å oppgi kode. Tiltalte deltok i ranet ved å være til stede sammen med kameraten og dermed besørge at de ble overtall i forhold til fornærmede, i tillegg leitet han gjennom bagen og lommene til fornærmede etter verdisaker. Retten vurderte at tiltalte medvirket psykisk til ranet ved at kameraten da visste de var i overtall. Senere, da kameraten forlot stedet, fikk tiltalte fornærmede til å suge tiltaltes penis til sædavgang. Tiltalte var 15 år og ni måneder på handlingstidspunktet.

Oslo tingrett, kom i likhet med lagmannsretten, til dom på fengsel i fire år for tiltalte. Bakgrunnen for at lagmannsretten ikke idømte ungdomsstraff var at tiltalte fremsto som lite motivert og egnet for straffarten. Vilkårene i strl. § 52 a bokstav a til c var oppfylte. Lagmannsretten konkluderte med at både ranshandlingen og seksuallovbruddet utgjorde «alvorlig kriminalitet».

Tiltaltes rolle i ranshandlingen var noe beskjeden i forhold til kameraten. Tiltalte leitet gjennom fornærmedes bag og lommer etter verdisaker. Ut over det gjorde ikke tiltalte noe aktivt annet enn å være til stedet. Selv om kameraten truet med kniv, hadde ikke tiltalte noe redskap. I Borgarting lagmannsretts avgjørelse i LB-2017-143649 ble ikke tilfelle ansett som «alvorlig kriminalitet», og da hadde tiltalte redskap med i ranshandlingen. Tiltaltes rolle var i den saken å virke truende ved å holde en avkuttet tapetkniv mot en av de ansatte på bensinstasjonen. I begge sakene var det snakk om ranshandling begått av flere i fellesskap hvor tiltalte hadde en beskjeden rolle. Til forskjell foretok tiltalte i denne saken en aktiv leiting etter verdisaker, mens tiltalte i LB-2017-143649 kun opptrådte truende uten å ta til seg noe.

Ut fra lagmannsrettens vurdering kan det trekkes den konklusjon at ran og grov voldtekt er «alvorlig kriminalitet» jf. strl. § 52 a bokstav b.

3.4.5 Borgarting lagmannsretts avgjørelse i LB-2019-13161

2. mai 2019 avsa Borgarting lagmannsrett dom¹⁰⁶ på ungdomsstraff for medvirkning til grovt ran. Ranet besto i at sju ungdommer ranet to prostituerte. Ranet ble gjennomført i leiligheten til de prostituerte, som også var deres arbeidsplass. Fire av de sju utførte selve ranshandlingen, mens de resterende tre medvirket på annen måte. Det ble truet med pistol, og drapstrusler ble verbalt rettet mot de fornærmede. De to fornærmede ble holdt nede i kombinasjon av fysisk makt og trusler med pistol, mens de tiltalte leitet etter verdier. Ranet varte til sammen i omkring 10 minutter. Utbyttet fra ranet besto dels i kontanter og dels i gjenstander som hadde samlet verdi beregnet til omkring 170 000 kroner.

Lagmannsretten behandlet anken for en av de tiltalte som medvirket til ranet. Tiltalte var nesten 17 år på handlingstidspunktet. Tiltaltes rolle som medvirker var at han hadde sluttet seg til en felles plan for ranshandlingen og han hadde bidratt med en finlandshette – som ikke ble brukt. Tiltalte var også på gjerningsstedet, selv om han forlot før selve ranshandlingen ble utført. Lagmannsretten konkluderte i at ikke var grunnlag for å gjøre tiltalte straffri, siden han ikke tok klar avstand fra handlingen.

Tingretten avsa dom, i likhet med lagmannsretten, på ungdomsstraff. Lagmannsretten fant alle vilkårene for ungdomsstraff oppfylt. Det ble ikke foretatt nærmere vurdering av vilkårene, men siden det ikke forelå gjentakelse ble handlingen dekket av alternativet «alvorlig kriminalitet» i strl. § 52 a bokstav b. Flere momenter ble fremhevet i lagmannsrettens vurdering. For det første ble tiltaltes svært unge alder tatt hensyn til. For det andre var det et moment i formildende retning at tiltalte erkjente det faktiske forhold, selv om han ikke var enig i skyldspørsmålet. For det tredje var saken preget av lang saksbehandlingstid av årsaker som ikke burde gått ut over tiltalte. Det siste momentet lagmannsretten trakk frem og vektla stort var tiltaltes svært beskjedne deltakelse i handlingen. Det fremkommer ikke klart i hvilken grad momentene taler i retning av ungdomsstraff spesifikt, eller bare mildere straff på mer generelt grunnlag. Momentene blir i hovedsak brukt generelt for avveining av utgangspunktet ved fastsettelse av straff. Det fremkommer ikke klart at det var momenter for eller mot ungdomsstraff spesifikt.

---

¹⁰⁶ LB-2019-13161

Også i Borgarting lagmannsretts tidligere omtalte avgjørelse i LB-2017-143649 (ranet på bensinstasjon) omhandlet det medvirkning til ran. I saken fra 2017 var det snakk om simpelt ran, mens saken i LB-2019-13161 omhandlet grovt ran. Retten kom til ulikt resultat i forhold til straff for medvirkning av ran, da det i sistnevnte ble idømt ungdomsstraff, mens det i dommen fra Borgarting lagmannsrett ble idømt betinget fengsel med vilkår om ungdomsoppfølging. De fant ikke handlingen som lå for Borgarting lagmannsrett som «alvorlig kriminalitet». Ranets karakter og slik ranet utspilte seg var noe forskjellig i de to sakene. Det var snakk om simpelt ran i det ene tilfellet og grovt ran i det andre tilfellet. Tiltalte hadde i begge sakene en beskjeden rolle i ranet. Ut fra Borgarting lagmannsretts avgjørelser i LB-2017-143649 og i LB-2019-13161 kan det konkluderes med at medvirkning av ran i slik grad som beskrevet i dommene, anses som «alvorlig kriminalitet» ved grovt ran, men ikke ved simpelt ran.

Ut fra lagmannsrettens vurdering kan det trekkes den konklusjon at medvirkning til grovt ran, som i Borgarting lagmannsretts avgjørelse¹⁰⁷, i utgangspunktet ikke anses som «alvorlig kriminalitet» etter strl. § 52a bokstav b.

3.4.6 Borgarting lagmannsretts avgjørelse LB-2019-100952

I Borgarting lagmannsretts dom av 17. september 2019 ble tiltalte idømt ungdomsstraff for ett tilfelle av ran og flere mindre handlinger som bevæpning på offentlig sted og bruk av narkotika. Tiltalte var mellom 15 og 16 år på tidspunktet de kriminelle handlingene fant sted. Ved ranshandlingen var tiltalte ikledd sort buff foran ansiktet, og hadde den på seg da han møtte på fornærmede. Han sa til fornærmede at han hadde pistol, og trakk jakka til siden for å bevise det. Fornærmede tok frem det han hadde i lommene; en sigarett, lighter, mynter og en telefon. Tiltalte returnerte telefonen og beholdt det øvrige.

Tingretten avsa dom på betinget fengsel med vilkår om ungdomsoppfølging. Lagmannsretten anså vilkårene for ungdomsstraff for oppfylte, og mente ranet utgjorde «alvorlig kriminalitet». Lagmannsretten begrunnet det med henvisning til forarbeidene¹⁰⁸ og at straffebudets strafferamme var utgangspunktet. Strafferammen var fengsel inntil seks år for ran, jf. strl. §

---

¹⁰⁷ LB-2019-13161

¹⁰⁸ Prop. 135L (2010-2011) s.163-164

327. Det blir også vist til at riktig reaksjon før innføring av ungdomsstraff ville vært en lengere samfunnsstraff.

På bakgrunn av Borgarting lagmannsretts dom kan det konkluderes med at et slikt ran som saken omhandlet, er å regne som «alvorlig kriminalitet».

4 Funn i domsanalysene

4.1 Hva er den nedre grense for hva som utgjør «alvorlig kriminalitet»?

4.1.1 Innledende bemerkninger

I de følgende kapitlene skal det forsøkes å besvare problemstillingen for hva som utgjør «alvorlig kriminalitet». Det tas først en sammenfatning innenfor de tre kategoriene som domsanalysene ble delt inn i. Deretter tas det en samlet sammenfatning basert på alle domsanalysene.

4.1.2 Voldslovbrudd

Ved fastsettelse av en grense for hva som utgjør «alvorlig kriminalitet» ved voldslovbrudd, er utgangspunktet domsanalysene av de seks dommene i kapittel 3.2.

To av dommene førte til ungdomsstraff, to førte til samfunnsstraff, en førte til betinget fengsel, og en førte til ubetinget fengsel. Selv om det var kun to av de seks dommene som resulterte i ungdomsstraff, ble det i fem av domsavsigelsene konkludert med at det forelå «alvorlig kriminalitet» etter strl. § 52 a bokstav b. Det var kun i LE-2019-43778 at lagmannsretten ikke fant at det forelå «alvorlig kriminalitet». Det ut fra domsanalysene ble ansett som «alvorlig kriminalitet» er grov kroppsskade i LH-2019-39565, kroppsskade i LB-2014-155075 og LG-2017-92038, medvirkning til grov kroppsskade i LB-2018-190240, og trusler og vold mot familiemedlem (mishandling i nære relasjoner) i LB-2015-136924. Det som ikke ble ansett som «alvorlig kriminalitet» var kroppskrenkelse og trusler i LE-2019-43778.

Det ble avsagt ungdomsstraff i fire av avgjørelsene, hvorav det i to av avgjørelsene ble benyttet redskap, mens det i to ikke ble benyttet redskap. Det fremkommer ingen

holdepunkter for hvilken betydning det har at det benyttes redskap ved utøvelse av vold, i forhold til vurderingen av om det foreligger «alvorlig kriminalitet».

Straffebudet om kroppskrenkelser har strafferamme på fengsel inntil 1 år. De øvrige lovbruddene har strafferamme på fengsel inntil 6 år eller mer. Lagmannsrettens avgjørelser kan sies å samsvare med skissert grense i forarbeidene¹⁰⁹.

4.1.3 Seksuallovbrudd

Ved fastsettelse av en grense for hva som utgjør «alvorlig kriminalitet» for vinningslovbruddene, er utgangspunktet domsanalysene av de 10 dommene i kapittel 3.3.

Seks av dommene førte til ungdomsstraff, en dom førte til betinget fengsel, og tre av dommene førte til samfunnsstraff. I Gulating lagmannsretts avgjørelse i LG-2018-9482 forelå det lite holdepunkter for om tilfellet ble ansett som «alvorlig kriminalitet» eller ikke. I de resterende ni dommene som ble analysert, fremkom det som klart at tilfellene var «alvorlig kriminalitet». Dommene omhandlet seksuell omgang med barn under 14 år hvorav det i et tilfelle var søskenincest, medvirkning til sovevoldtekt, anskaffelse av seksuell omgang gjennom truende adferd, voldtekt til samleie, og seksuell handling med barn under 16 år.

På bakgrunn av domsanalysene kan det oppstilles det utgangspunkt at det også ved seksuallovbrudd er svært individuelle tilfeller som krever individuell vurdering, men det kan utledes at seksuallovbrudd som utgangspunktet anses som «alvorlig kriminalitet».

4.1.4 Vinningslovbrudd

Ved fastsettelse av en grense for hva som utgjør «alvorlig kriminalitet» for vinningslovbruddene, er utgangspunktet domsanalysen av de fem dommene i kapittel 3.4.

Tre av dommene førte til ungdomsstraff, en førte til betinget fengselsstraff, og en førte til ubetinget fengselsstraff. Ut av de fem dommene som ble analysert så forelå det ifølge lagmannsrettene «alvorlig kriminalitet» i fire av dommene. Det var kun i Borgarting lagmannsretts avgjørelse i LB-2017-143649 at det ikke forelå «alvorlig kriminalitet». Saken

---

¹⁰⁹ Prop. 135L (2010-2011) s. 163-164

gjaldt medvirkning til simpelt ran. Det som basert på domsalanysene er ansett som «alvorlig kriminalitet» er ran og medvirkning til grovt ran.

Det vil ikke kunne trekkes en klar nedre grense basert på informasjonene som har fremkommet av dommene. Det foreligger for det første ikke avgjørelser for «alle» typer lovbrudd innenfor vinningslovbrudd. Som det ble nevnt over er det i tillegg individuell vurdering basert på den konkrete handlingen som fant sted.

I alle domsavsigelsene ble det brukt våpen som del av ranshandlingen, enten av tiltalte selv eller av andre deltakere. Det var henholdsvis en kjøkkenkniv i LG-2018-85658, en avkuttet tapetkniv i LB-2017-143649, en pistol i LB-2019-100952, en kniv i LB-2018-183637, og pistol i LB-2019-13161. Det kan ikke utledes noe klart holdepunkt for om bruk av våpen tilsier at handlingen omfattes av «alvorlig kriminalitet». Bruk av våpen vil gjøre ranshandlingen til mer alvorlig, og grovere, men det utledes ikke noe klarer standpunkt enn det. Det samme gjelder for om og hva som blir ranet.

4.1.5 Sammenfatning

Som man ser i gjennomgangen i 4.1.2 til 4.1.4 så kan man ikke trekke en klar nedre grense for hva som utgjør «alvorlig kriminalitet». Vurderingene er gjort svært konkret for hvert enkelt tilfelle. Det fremkom ikke i noen av de analyserte avgjørelsene at domstolen gjennom sine premisser fastsatte en klar grense for hvor utgangspunktet for «alvorlig kriminalitet» gikk. Det var også fåtall av avgjørelsene hvor domstolen foretok en større vurdering av om lovbruddet ble omfattet av «alvorlig kriminalitet».

4.2 Er det momenter som kan medføre at det ikke skal idømmes ungdomsstraff?

4.2.1 Innledende bemerkninger

Selv om vilkårene i strl. § 52 a er oppfylt, herunder at en handling utgjør «alvorlig kriminalitet», så er det ikke gitt at domstolen hadde kommet til at ungdomsstraff skulle idømmes. Dette fordi vurderingen er skjønnsmessig, jf. «kan» i § 52 a. Ungdomsstraff er altså en alternativ straffereaksjon. Ved skjønnsmessige vurderinger fremkommer det ofte, også ved

ungdomsstraffen, momenter som tas i betraktning. Momenter som ikke er en del av vilkårene, men som tas med som moment for vurderingen enten ene eller andre veien.

Gjennom domsanalysene fremkommer det at i tillegg til vilkårene i § 52 a, er det en rekke andre momenter som også vil være relevante i vurderingen av ungdomsstraff. Det vil ikke uten videre idømmes ungdomsstraff bare fordi en handling utgjør «alvorlig kriminalitet». Det er derfor vanskelig å trekke en presis nedre grense for idømmelse av ungdomsstraff og hva som utgjør «alvorlig kriminalitet».

I mange dommer hvor ungdomsstraff blir vurdert, og særlig i saker med seksuallovbrudd, ligger det usikre moment og vurderingen i strl. § 52 a bokstav d. Vurderingen er da om lovbruddet og den kriminelles livssituasjon er for alvorlig for å unnlate idømmelse av ubetinget fengselsstraff - altså den øvre grense. Domstolens vurdering er da vekting av de individualpreventive hensynene mot de allmennpreventive hensynene. Dette momentet vil ikke bli tatt med som eget kapittel da det i hovedsak knytter seg opp mot vilkåret om den øvre grensen.

4.2.2 Alder

Det viser seg gjennomgående og klart i rettspraksis at tiltaltes alder kan ha betydning for straffutmålingen. Ikke bare ved at ungdomsstraff i utgangspunktet har et vilkår om alder mellom 15 og 18 år, men også den konkrete alderen til tiltalte vil kunne være av betydning.

Det fremstår som gjennomgående klar praksis at jo yngre tiltalte er, jo lettere idømmes ungdomsstraff. Dette kommer klart frem av en rekke dommer, blant annet LH-2018-111208, LB-2019-13161, LB-2015-90290-3 og LA-2019-75567. I LH-2018-111208 var tiltalte 14 år og to måneder på gjerningstidspunktet. Lagmannsretten viste til at «hans alder taler med betydelig stryke for en reaksjon i frihet.» I LB-2019-13161 anså de tiltaltes svært unge alder som et moment i formildende retning: «Lagmannsretten legger til grunn at tiltaltes alder i seg selv må føre til en reduksjon av straffen med et sted mellom en tredel og halvparten». Det samme var utgangspunktet for Agder lagmannsrett i LA-2019-75567. Der ble det lagt til grunn at det «etter rettspraksis reageres med et betydelig lavere straffenivå ved så unge personer som i nærværende sak.»

Det er også argumentert andre vegen om at jo nærmere tiltalte er 18 år, jo mer skal til for å anvende ungdomsstraff. Borgarting lagmannsrett viste til dette i LB-2015-90290-3.

Borgarting lagmannsrett tok utgangspunkt i at ungdomsstraff idømmes lettere jo yngre tiltalte er. Tiltalte var i den saken 17 år og ca. åtte måneder. Lagmannsretten konkluderte med at hans alder tilsa ikke fravikelse fra utgangspunktet om at ubetinget fengsel idømmes ved alvorlige seksuallovbrudd. Dette henger sammen med alternativet om ubetinget fengselsstraff.

Ungdomsstraff er som utgangspunktet alternativ for ubetinget fengselsstraff, og terskelen for å anvende ubetinget fengselsstraff er lavere jo eldre ungdommen er. I hvilken grad vurderingen er om det kan anvendes ungdomsstraff, eller om det kan fravikes ubetinget fengselsstraff, er ikke alltid like klar. De to vurderingen går nok over i hverandre, da momentene og vurderingene i stor grad er de samme.

Det kan stille seg utfordrende ved at alderen tar utgangspunktet i handlingstidspunktet. Enkelte lovbrudd som kan anses som «alvorlig kriminalitet» vil ha lang foreldelsesfrist, eller vil ikke foreldes i det hele tatt. Dette kan for eksempel være ved overtredelse av straffeloven § 299 for voldtekt av barn under 14 år. I tilfeller hvor lovbryteren er langt over 18 år, vil ikke ungdomsstraff være like aktuelt.¹¹⁰

Tiltaltes alder er helt klart et moment. I hvilken grad det er et moment for anvendelse av ungdomsstraff, er i mange tilfeller uklart. Det anses som sikkert at det er et moment som reduserer straffens opprinnelige utgangspunkt.

4.2.3 Jevnbyrdighet i alder og utvikling ved seksuallovbrudd

I sedelighetssaker kan jevnbyrdighet i alder og utvikling føre til straffbortfall.¹¹¹ Det viser seg at selv om det ikke foreligger jevnbyrdighet i alder som kan føre til straffbortfall, kan likevel en slik jevnbyrdighet være et moment av betydning i formildende retning. Dette var tilfelle i HR-2017-579-A og LF-2017-150633. I disse dommene var aldersforskjellen på tiltalte og fornærmede ca. fire år. I Høyesteretts dom av 16. mars 2017¹¹² avsnitt 32 vises det til at grensen for at det skal foreligge jevnbyrdighet i alder er ca. tre og et halvt år. Høyesterett konkluderte med at aldersforskjellen mellom tiltalte og fornærmede talte klart for bruk av

---

¹¹⁰ NF rapport nr. 2/2019 s.182

¹¹¹ Strl. § 308

¹¹² HR-2017-579-A

ungdomsstraff. Da aldersforskjellen var rett over grensen for hva som ble ansett som jevnbyrdighet i alder, var det et hensyn som ble en del av vurderingen ved straffutmåling.

4.2.4 Saksbehandlingstid

Lang saksbehandlingstid er et moment som gir noe fradrag fra straff jf. strl. § 78 bokstav e og EMK¹¹³ art. 6 nr. 1. Dette var tilfelle i Borgarting lagmannsretts avgjørelse LB-2019-13161. Det kan imidlertid anses noe uklart om, og i hvor stor grad det hadde noe med valg av straffart å gjøre. Det fremkom imidlertid ikke klart om momentet er brukt i tilknytning til valg av ungdomsstraff eller generelt for straffutmålingen.

Også i LB-2015-90290-3 fremkommer det at lang saksbehandlingstid var en del av vurderingstemaet for straffutmålingen. Lagmannsretten uttalte at et evt. gjenopprettende møte i ungdomsstormøte etter så lang tid «kan etter lagmannsrettens oppfatning lett tenkes å være mer gjenopprivende enn gjenopprettende». Det var ikke grunnlag for ungdomsstraff i saken for Borgarting lagmannsrett. Saksbehandlingstiden ble brukt som moment ved to vurderinger. For det først i direkte tilknytning til spørsmålet om ungdomsstraff skulle anvendes som straffart. Videre ble det brukt i tilknytning til det generelle straffenivået.

Det er klart at lang saksbehandlingstid kan være utslagsgivende for straffutmålingen generelt, som igjen kan ha innvirkning på hvilken straffart som skal anvendes.

4.2.5 Hensynet til gjenopprettende prosess/rehabilitering

Ungdomsstraff bygger på prinsippet om *restorative justice*. Det fremkom gjennom domsanalysene at ungdomsstraffens modell om gjenopprettende prosess, kan være klar faktor for anvendelse av ungdomsstraff. For eksempel hadde det betydning i LA-2017-30801, LF-2016-37716, LG-2018-9482, LB-2015-136924, LB-2014-155075 og LG-2018-85658.

Behovet for sosiale kontroll viste seg i flere tilfeller. I LG-2018-85658 hadde tiltalte hatt en vanskelig oppvekst og på tidspunktet for hovedforhandlingen hadde han enda et ustabil liv

---

¹¹³ Konvensjon om beskyttelse av menneskerettighetene og de grunnleggende friheter, Roma 4. november 1950. Inkorporert i norsk lov gjennom lov 21. juni 1999 nr. 30 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett.

preget av blant annet rusproblematikk og selvinnsikt. Lagmannsretten viser til at tiltalte har hatt en positiv utvikling, til tross de utfordringene som fortsatt er til stedet:

«På bakgrunn av de opplysninger som foreligger og sett hen til de oppvekstforhold han har hatt, at han har vært ute av skoleverket slik beskrevet, at han hadde tidlig debut i forhold til rusmidler og oppfattes å ha et omfattende rusproblem, oppfatter også lagmannsretten at domfelte er inne i en positiv utvikling. Som beskrevet over oppfatter også lagmannsretten situasjonen som labil for domfelte der svært mye vil avhenge av at han får en tett og adekvat oppfølging fra hjelpeapparatet over lengre tid og ikke minst at han selv er villig til å motta den hjelp som tilbys ham. Selv om han har hatt en positiv utvikling og har fått en økt forståelse for sine problemer og hvordan han skal komme seg videre i livet, har han utvilsomt ennå et stykke igjen både når det gjelder forståelsen av hvilke problemer han egentlig har og hvilke tiltak som må settes inn.»

I LF-2016-33716 hadde tiltalte selv uttrykt behov for hjelp gjennom sosial kontroll. Tiltalte beskrev et behov for «sikre rammer for igjen å komme seg inn i et vanlig, samfunnsmessig og sosialt livsforhold.» Om ikke tiltalte uttrykker og ser et slikt behov selv, må tiltalte i alle fall være villig til å ta i mot den hjelpen som følger med ungdomsstraffen. Dette kom klart frem i LB-2015-136924. Borgarting lagmannsrett viste til at tiltalte hadde en utvikling hvor han hadde blitt mer villig til å ta imot hjelp.

Et fraværende behov for straff basert på prinsippet om *restorative justice* er brukt som moment for at ungdomsstraff ikke skal idømmes. Dette fremkommer av LG-2018-9482 og LA-2017-30801. I sistnevnte dom var det straffbare forhold et engangstilfelle som det lå både anger og skamfølelse over. Tiltalte levde et stabilt og veltilpasset liv og det forelå ingen risiko for at tiltalte skal begå kriminelle handlinger på nytt. I Borgarting lagmannsretts avgjørelse i LB-2014-155075 hadde tiltalte et ønske om å få seg utdanning, og å komme seg ut av miljøet han tidligere hadde vært en del av. Lagmannsretten uttrykte at tilfellet lå i kjerneområde for bruk av ungdomsstraff.

4.2.6 Erkjennelse

Videre er det gjennom domsanalysene klart at erkjennelse av forholdet kan være et moment av betydning. Som det fremkommer av redegjørelsen under så er det ikke bare tilståelse som

vil være moment av betydning, men også erkjennelse av det faktiske forholdet generelt vil være moment av betydning.

I LA-2019-75567 kom tiltalte med uforbeholden tilståelse kun dager etter han ble konfrontert med anmeldelsen. Lagmannsretten viser til at det skal gjøres et betydelig fradrag på bakgrunn av det da «tilståelsen har klart hatt stor bevismessig og prosessøkonomisk betydning. En tilståelse har videre en særlig stor egenverdi i denne type saker fordi den sparer fornærmede fra å bli mistrodd og plasserer ansvaret for handlingene.» Momentet om erkjennelse drøftes før ungdomsstraff tas opp som tema. Det fremkommer imidlertid ikke som klart at tilståelsen har vært et moment som taler for eller mot bruk av ungdomsstraff, men mer som et generelt moment ved utmåling av straff.

I LB-2019-13161 ble tiltaltes forklaring for politiavhør brukt som moment for formildende omstendigheter i generell forstand, og ikke i nærmere tilknytning til straffarten ungdomsstraff. Også i LB-2018-190240 trekker lagmannsretten frem tiltaltes erkjennelse av straffskyld. Tilståelsen tas kun hensyn til i begrenset grad da det for det første er usikkert om det kan anses som en uforbeholden tilståelse. For det andre kom tilståelsen sent. For det tredje har den hatt svært begrenset betydning både prosessøkonomisk og som bidrar til sakens opplysning. Selv om den kun ble tatt hensyn til i begrenset grad, så ble erkjennelse vurdert som moment av lagmannsretten.

4.2.7 Relasjon mellom tiltalte og fornærmede

I Høyesteretts avgjørelse i HR-2017-579-A ble fornærmede og tiltaltes forhold inkludert i deres vurdering. De viste til at fornærmede og tiltalte hadde et nært forhold som «til en viss grad [har] hatt preg av kjæresteforhold».¹¹⁴ Selv om domfelte var klar over at fornærmede var i en sårbar situasjon, var det ikke snakk om forledelse, ei heller bar det preg av vold eller mishandling. Høyesterett brukte relasjonen som argument for bruk av ungdomsstraff.

Også i Agder lagmannsretts avgjørelse i LA-2019-28459 ble det vist til relasjonen mellom tiltalte og fornærmede. Tiltalte og fornærmede hadde vært kjærester hvor forholdet hadde avsluttet før hendelsen skjedde. Det fremkommer imidlertid ikke klart av dommen hvorvidt

---

¹¹⁴ Dommens avsnitt 31

tiltalte og fornærmedes forhold var av betydning for straffutmålingen.

4.2.8 Egnethet

Dersom vilkårene for å idømme ungdomsstraff er oppfylt, har domstolen mulighet til å idømme ungdomsstraff. Det er en skjønnsmessig vurdering som er overlatt til domstolen, jf. ordet «kan» i strl. § 52 a. I denne vurdering foreligger momentet om egnetheten. Vurderingen av egnethet skal være basert på om straffereaksjonen er egnet til den aktuelle ungdommen eller den enkelte sak, og ikke om ungdommen er egnet straffereaksjonen ungdomsstraff.¹¹⁵ Det formuleres i flere domsavgjørelser som om det er tiltalte som skal være egnet for reaksjonsformen, og ikke motsatt.

I avgjørelser hvor tiltalte har blitt idømt ungdomsstraff kan en anse det som klart at ungdomsstraff var ansett som egnet straffart for tiltalte. I en rekke saker hvor ungdomsstraff vurderes som alternativ straffereaksjon har ungdomsstraff blitt ansett som uegnet for tiltalte eller den enkelte sak, blant annet i sakene LB-2016-194678 og LG-2018-24847. Dersom ungdomsstraff ikke anses som egnet for tiltalte vil det heller ikke idømmes ungdomsstraff. Det kan være ulike grunner for hvorfor egnethet er fraværende.

Ungdomsstraff ble ikke ansett som egnet for tiltalte i Gulating lagmannsretts avgjørelse i LG-2018-24847. Tiltalte manglet motivasjon, og lagmannsretten viste i den forbindelse til tingrettens vurdering: «I en sak vor tiltalte mener at handlingen ikke har skjedd, og fornærmede i tillegg har kognitive problemer og nok ikke vil kunne nyttiggjøre seg elementet med forsoning, mener retten at ungdomsstraff ikke er noe alternativ.» I LG-2017-92038 var tiltaltes mangel på erkjennelse av skyld og dårlige innstilling på atferds- og holdningsendring bakgrunnen for at ungdomsstraff ikke ble ansett som egnet straffereaksjon. Lignende tilfelle var det i Borgarting lagmannsretts avgjørelse i LB-2018-183637 hvor det ikke forelå egnethet. Tiltalte uttrykte at han ikke hadde behov for hjelp sett bort i fra sinnemestringen. Lagmannsretten anså tiltalte som lite motivert.

I Borgarting lagmannsretts avgjørelse i LB-2018-190240 var ikke ungdomsstraff ansett som egnet på bakgrunn av at det var en straffereaksjon som skulle utføres i frihet. Tiltalte ble av

---

¹¹⁵ NF rapport nr. 2/2019 s. 59

lagmannsretten ansett som en fare for samfunnet slik hans livssituasjon var. Han hadde en historie med kriminelle handlinger. Tiltalte hadde tidligere blitt idømt ungdomsstraff, men den ble omgjort, blant annet på grunn av brudd.

Borgarting lagmannsrett kom i LB-2015-90290-3 til at det ikke forelå egnethet for ungdomsstraff hos tiltalte da det hadde gått svært lang tid siden hendelsen fant sted, og at et tilfelle hvor tiltalte og fornærmede skulle møtes i et ungdomsstormøte kunne være mer gjenopprivende enn gjenopprettende. Saken omhandlet voldtekt. Det hadde gått 3 år siden hendelsen fant sted.

Ungdomsstraff ble heller ikke idømt i Agder lagmannsretts avgjørelse i LA-2017-30801 på bakgrunn av egnethet. Grunnen til at ungdomsstraff ikke ble ansett som egnet straffart for tiltalte, baserte seg på at tilfelle bar preg av at det var et engangstilfelle og at tiltalte hadde anger og skamfølelse i ettertid. Det forelå ikke noen omstendigheter med eller rundt tiltalte som tilsa at han trengte straff som også gir hjelp.

4.3 Kan det på bakgrunn av ovennevnte trekkes en nedre grense for idømmelse av ungdomsstraff?

I tillegg til at det er vanskelig å trekke en presis nedre grense for hvilken type handlinger som utgjør «alvorlig kriminalitet», er det en rekke andre momenter som spiller inn, slik at det totalt sett blir vanskelig å trekke en presis nedre grense for idømmelse av ungdomsstraff.

Spørsmålet om vilkåret er oppfylt baserer seg på en svært individuell vurdering på akkurat det enkle tilfelle. Det er gjerne mange momenter i hvert enkelt tilfelle. Det kan stilles spørsmål om resultatene ville blitt de samme om for eksempel det ene momentet stilte seg annerledes, vil vilkåret fortsatt være oppfylt da, eller avhenger det av at akkurat den hendelsen, og hele den hendelsen er inkludert.

Ut fra domsanalysene kan det oppstilles et utgangspunkt om at det foreligger «alvorlig kriminalitet» ved seksuallovbrudd, selv om det i den ene saken var noe uklart hvorvidt det var snakk om «alvorlig kriminalitet». Som nevnt innledningsvis støttes også dette av forarbeidene.

Momenter som vil ha betydning ut over vilkårene som foreligger for ungdomsstraffen, er for det første tiltaltes alder, både på handlingstidspunktet, men også på domstidspunktet. Videre

vil behovet for en gjenopprettende prosess, og behovet for sosial kontroll, gjøre seg gjeldende i vurderinger, og til slutt foreligger det et viktig moment ved vurderingen av om ungdomsstraff er ansett som en egnet straffereaksjon for tiltalte og den enkelte sak.

Selv om det ikke kan oppstilles en klar grense for hva som utgjør «alvorlig kriminalitet», og at det baserer seg på en individuell vurdering av det enkelte tilfelle, vil domsavsigelsene likevel kunne gi veiledning ved vurdering av nye lovbrudd.

Det kan ikke trekkes en presis nedre grense for idømmelse av ungdomsstraff på bakgrunn av domsanalysene som er foretatt i denne avhandlingen.

Kildeliste

Norske lover:

- Lov 17. mai 1814 Kongeriket Norges Grunnlov
- Lov 22. mai 1902 nr.10 om almindelig borgerlig straffelov
- Lov 21. juni 1999 nr.30 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett
- Lov om endringer i lov 16.juli 1999 nr. 66 om Schengen informasjonssystem (SIS)
- Lov 20. mai 2005 nr.28 om straff
- Lov 28. mai 2010 nr. 16 om behandling av opplysninger i politiet og påtalemyndigheten
- Lov 20. januar 2012 nr. 6 om endringer i straffeloven, straffeprosessloven, straffegjennomføringsloven, konfliktrådsloven m.fl. (barn og straff)
- Lov 20. juni 2014 nr. 49 om konfliktrådsbehandling

Internasjonale kilder:

- *Konvensjon om beskyttelse av menneskerettighetene og de grunnleggende friheter*, Roma 4. november 1950.
- *Konvensjon om barns rettigheter*, vedtatt av De forente nasjoner 20. november 1989, ratifisert av Norge 8. januar 1991
- Europa-Parlamentets og Rådets forordning nr. 767/2008 om visuminformasjonssystem for Schengenmedlemsstatene (VIS), 9. juli 2008

Lovforarbeid:

- NOU 2008:15 Barn og straff – utviklingsstøtte og kontroll
- Prop. 135 L(2010-2011) Endringer i straffeloven, straffeprosessloven, straffegjennomføringsloven, konfliktrådsloven m.fl.(barn og straff)

Rettspraksis:

Høyesterett:

- Rt. 2010 s. 1313
- Rt. 2011 s. 206
- Rt. 2012 s. 34
- HR-2016-1364-A

- HR-2017-579-A
- HR-2018-881-U

Lagmannsrett:

- LB-2014-155075
- LB-2015-136924
- LB-2015-90290-3
- LB-2016-91335
- LF-2016-37716
- LA-2017-30801
- LB-2017-122485
- LB-2017-143649
- LF-2017-150633
- LG-2017-92038
- LB-2018-183637
- LB-2018-190240
- LG-2018-24847
- LG-2018-85658
- LG-2018-9482
- LH-2018-111208
- LA-2019-28459
- LA-2019-75567
- LB-2019-100952
- LB-2019-13161
- LE-2019-43778
- LH-2019-39565

Tingrett:

- TNETE-2016-129752
- TJARE-2017-126185

Litteratur:

- Eskeland Ståle, *Strafferett*, 5. utgave ved Alf Petter Høgberg (Oslo, 2018)
- Frøberg Thomas, *Alminnelig strafferett i et nøtteskall* (Oslo, 2016)

- Gröning, Linda, Erling Johannes Husabø og Jørn Jacobsen, *Frihet, forbrytelse og straff*, 2. utgave (Bergen, 2019)
- Matningsdal Magnus, *Straffeloven alminnelige bestemmelser* (Oslo, 2015)
- Nygaard Nils, *Rettsgrunnlag og standpunkt*, 2. utgave, 2.opplag 2015 (Bergen, 2004)

Annet:

- https://lovdata.no/artikkel/ungdomsstraff_for_unge_kriminelle/1534 12.11.19
- https://snl.no/Barnets_beste 29.10.19
- <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/sjeldnere-dom-og-fengsel-til-ungdom> 09.12.19
- <https://synonymer.no/nb/alvorlig> 11.12.19
- Andrews Therese og Ann Kristin Eide, *Mellom hjelp og straff – fungerer nye straffereaksjoner for ungdommer etter intensjonen?*, Nordlandsforsknings rapport nr. 2/2019

